

BRATOVŠTINE (SKULE) ŽUPE BLAŽENE GOSPE OD LUZARIJA U PREKU NA OTOKU UGLJANU U 18. I 19. STOLJEĆU

Mr. sc. Grozdana FRANOV-ŽIVKOVIĆ
Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru

UDK 255 (497.5 Ugljan)
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 14. XII. 2009.

Mjesto Preko je pripadalo župi sv. Eufemije u Sutomišćici do 1770. godine, kada se odvojilo u posebnu župu. U 18. stoljeću su postojale u župi sv. Eufemije sljedeće bratovštine (skule): bratovština s(ve)te Eufemije u Sutomišćici zvana Vela skula, bratovština Tila Isusova (Corpus Domini), koje su vjerojatno postojale i prije 18. st., bratovština Gospe Karmena i Duš od Purgatorija od 1743. do 1821., bratovština sv. Sakramenta i bratovština sv. Josipa. U svim ovim bratovštinama su članovi (bratimi) bili i mještani Preka. Na području mjesta Preko je vjerojatno i ranije postojala bratovština Gospe od Luzarija u kojoj su članovi bili uglavnom Prečani, a koja je spomenuta 1675. na listu papira ispisanom kurzivnom glagoljicom, odnosno prijepisu koji je sačuvan iz "libra koga učini pokojni don Tome Mičić parokijan godišća Gospodinova 1675. miseca agusta na 2", a odnosi se na popis "od lašev ki imaju davati stariću ulja crikvi sv. Fume". Od te bratovštine ostao je sačuvan kvateran od 1778. do 1845. godine (bez kapitula). Nakon odvajanja župe Preko od župe Sutomišćica osnovana je bratovština Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija.

U članku je prikazan način djelovanja i važnost bratovština za kakovću življenja ljudi nekog mjesta, njihovo edukativno djelovanje na svim područjima ljudskog života, međusobna povezanost, suradnja i pomaganje, te sličnost pravila (kapitula) s ostalim otočkim bratovštinama. Većina citata je transliteracija tekstova pisanih kurzivnom glagoljicom.

Ključne riječi: *Preko, otok Ugljan, kurzivna glagoljica, bratovštine, 18. – 19. st.*

Već se u srednjem vijeku spominje da je na otoku Ugljanu postojala bratovština sv. Mihovila (de Monte), vjerojatno kao središnja bratovština cijelog otoka.¹ Ovu bratovštinu sv. Mihovila ne nalazimo u kasnijim poznatim dokumentima; vjerojatno se u međuvremenu ugasila.² Bratovštine su za civilni i vjerski život po pojedinim

¹ Petar RUNJE, *Duhovni život na zadarskim otocima u kasnome srednjem vijeku*, Zadar, 2008., 160: "U oporuci 26. studenoga 1327. Filip Barte de Grisogono ostavlja dvadeset velikih solda 'školi ili bratovštini' sv. Mihovila 'de Monte' i daje na raspolaganje braći bratovštine neka taj novac iskoriste za popravak kako im se najbolje čini'. Bratovština je ovdje cijela 'universitas', svi seljani su Prečani i članovi bratovštine."

² U knjizi *Popis glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije*, Stalna izložba crkvene umjetnosti, Zadar, 2008., (priredio Pavao Kero), u kojoj su registrirani do sada sačuvani i pronađeni glagoljski kodeksi s područja Zadarske nadbiskupije, ne spominje se ni jedna sačuvana knjiga (*madrikula*, knjiga računa) ili ostale knjižice i popisi za bratovštinu tog imena s otoka Ugljana.

mjestima bile od velikog značenja, a i sami mještani su se učlanjivali u više bratovština odjednom. Premda im je to bila velika obveza, imali su od toga i znatne koristi.

S obzirom da mjesto Preko do 1770. nije imalo svoju posebnu župu nego je potpadalo pod župu sv. Eufemije u Sutomišćici, mještani Preka su bili članovi svih bratovština na području te župe.³ Ipak, samo mjesto Preko je očito imalo i svoju vlastitu bratovštinu Blažene Gospe od Luzarija, a postoji mogućnost da je ranije djelovala i bratovština sv. Križa. Najraniji i jedini pronađeni spomen iz 17. stoljeća bratovštine Blažene Gospe od Luzarija je na popisu *lašov* iz 1675. godine.⁴ Po zapisima u sačuvanoj *madrikuli*, ova bratovština se održala sve do sredine 19. stoljeća (1787. – 1845). Prilikom odvajanja župe Preko od Sutomišćice pojavila se potreba za osnivanjem nove bratovštine u Preku istog imena kao bratovština u župi Sutomišćice, a bila je to Gospa od Karmena i Duš od Purgatorija (1770. – 1821.). Većina mještana Preka je pripadala i jednoj i drugoj bratovštini. Kao treća bratovština se spominje bratovština sv. Križa, za koju nisu sačuvane *madrikule* niti bilo kakva knjižica računa ili nekakav popis, osim nekoliko bilješki u pronađenim *madrikulama* druge dvije bratovštine, gdje je upisano da se prilikom većih investicija u raspodjelu troškova uključivala i bratovština svetoga Križa.

Dakle, krajem 18. stoljeća na području župe Preko nalazimo tri bratovštine: to su bratovština Blažene Gospe od Luzarija, bratovština Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija te bratovština svetoga Križa. Pisari njihovih *madrikula* su bili župnici (*parosi*), dožupnici (*viceparosi*) i kapelani župe Blažene Gospe od Luzarija u Preku. U *madrikuli* bratovštine sv. Eufemije (*Vele skule*) iz Sutomišćice postoji dopis u kojem je vidljivo na koji način se 1770. godine vršilo razgraničenje između dviju župa Preka i Sutomišćice.⁵ Nakon perioda razdvajanja većina Prečana se učlanjuje u ove dvije

³ Nadbiskupski arhiv Zadar (dalje: NAZD), *Glagoljska madrikula sv. Fume*. Da je u bratovštinama župe Sutomišćice bilo i mještana Preka, možemo vidjeti u sljedećem primjeru iz zapisnika godišnje skupštine bratovštine sv. Eufemije (*Vele skule*): “Na 11 novembra u Sutumišćici (1748. godina) / Braća svete Fume obrasmo za prokaratura naše crkve to kako e običaj vazda na ovi dan činiti te obran(j)e. / Obrasmo za suca Jivu Dunatova prokaratura Jivu Krstića od Preka i drugoga Šimu Čubanova od Sutumišćice; kaštaldi Matu Matešina i Šimu Tulčeva. I bi ta učineni konti suca prošastomu Grgi Grdoviću i ne osta dužan nišće a prida pinez novomu libar dvisto osamdeset i šest; sol(dim): 12.”

⁴ NAZD, vidi bilješku br. 6. List papira ispisan kurzivnom glagoljicom, odnosno prijepis koji je sačuvan iz “*Libra koga učini pokojni don Tome Mičić parokijan godišća Gospodinova 1675. mjesca agusta na 2*”, a odnosi se na popis “*od lašov ki imaju davati stariću ulja crkvi sv. Fume.*” Pronađen je u *madrikuli* bratovštine sv. Eufemije u Sutomišćici.

⁵ NAZD, *Madrikula bratovštine sv. Eufemije u Sutomišćici* (bez oznake); isto u članku Grozdana FRANOV-ŽIVKOVIĆ, “Bratovštine (skule) župe sv. Eufemije u Sutomišćici na otoku Ugljanu u 18. st.”, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu*, 27, 2009., 176: “*Madrikula s(ve)te Fumie u Sutumišćici 1748. / 1770. na 28. lujā u Sutomišćici / Kopija knjige ku prijah ja don Jive Vlahić vice parok od Sutumišćice koja bi pisana od gospodina vikarija isvanskoga don Mate Brižića na jime kancelarije arcibiskupove kada razdiliše parokiju Sutomišćice i Preka. I tad bi za arcibiskupa prisvi(t)li i pripoštovani gos(podi)n Matij Karaman a nihov vikarij obćeni pripoštovani go(spodi)n*

bratovštine, koje se potpuno odvajaju od bratovština župe sv. Eufemije. Sastanci su se održavali u crkvenoj kući u Preku ili na *tegovima* (odnosno na obrađenom crkvenom zemljištu). Na sličan način kao i u drugim bratovštinama vodile su se godišnje skupštine i zapisnici s tih godišnjih skupština, vršio se izbor upravnog tijela i primopredaja sredstava bratovštine, odnosno podnosio račun za prethodno razdoblje od strane odgovornih članova bratovštine.

BRATOVŠTINA BLAŽENE GOSPE OD LUZARIJA IZ PREKA

Ova bratovština je spomenuta još na “*popisu lašov iz 1675. godine*”, odnosno na jednom listu papira – kopiji prepisanoj iz neke nestale knjige zadužbina, naslovljena “*Kopija iz libra koga učini pokojni don Tome Mičić parokijan godišća gospodinova 1675 miseca agusta na 2. Od lašov ki imaju davati stariću ulja crkvi sv. Fume*”. U ovom popisu mještani ostavljaju zadužbine (*laši*) ostalim bratovštinama na području župe sv. Eufemije u Sutomišćici (kojoj je pripadalo i mjesto Preko). Tako se spominju bratovštine *svete Fume*, *svetog Sakramenta*, *svetog Josipa* i *Gospe od Luzarija*, sve iz župe sv. Eufemije.⁶ Od godine 1787. do 1845. za ovu bratovštinu je sačuvan kvateran⁷ bez *kapitula*, koji su se inače određivali i zapisivali na osnivačkoj skupštini zajedno s popisom osnivača, a koji su vjerojatno bili zapisani u nekoj od ranijih *madrikula*. To je još jedan dokaz da je postojala ranija ili ranije *madrikule* ove bratovštine koje nisu sačuvane, a ovaj kvateran je samo nastavak evidencije djelovanja (poslovanja) bratovštine. Jednako tako nisu sačuvane ranije knjige računa, prihoda, izdataka, dužnika i sve popratne knjižice koje nalazimo uz *madrikule*.

don Zuran Karšana a nihov kančilir poštovani gos(podi)n don Zuran Armani koji odrediše ova koje se uzdrže u ovoj knigi zdol pisanoj i ovo ovdi stavih za posliđni mir parohijanov ki budu. / Poštovani gos(podi)ne v(ice)paroko / Odredili su pris(vit)li gos(podi)n arcibiskup i gos(podi)n vikarij od ona stran južne od Zanovih da bude davati desetinu sve što pristoji paroka od Preka a ostalo od Tomasovih do Šparovih sve u Sutumišćicu n(e)će se brojiti ni jedan kunfin od mista na one kuće ke su strane onamo ji kraju davati desetinu makar Martinov ima bi jintrađu pri kunfinu Lukoranskomu jima davati des(e)tinu na jugo a Blaganov ako bi jima jintrađu na Mazića Dragah valja da daje desetinu na zmorac. To je lakho razumiti i ostale stvari potrebite i lemozine što koji jimade, tako neka bude potezali svaki u svomu mistu. / U Zadru iz ka(ncelari)je Arci(biskupo)ve na 25. lujja 1770. / Don Mate Brižić v(ikar) iz(vanjs)ki / Pisah ja don jive Vlahić v(ice) parok”

⁶ NAZD, *Kopija od “libra koga učini pokojni don Tome Mičić parokijan godišća Gospodinova 1675. miseca agusta na 2...”*: “*Ostavlja Marko Ministrov ulja varč I opet kvartuč marketa Gospi od Luzarija sv. Fume kad prouid masline vazda*” (bez oznake).

⁷ U knjizi *Popis glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije*, 94; o ovom kvateranu je zapisano sljedeće: “*Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845. / Vlasnik: župni ured Preka. Veličina: 317x214 mm. Restauriran i uvezan. Ima 48 stranica. Prazne: 18, 26, 36 i 48. Čitljiva. Neizdan. Listovi rastavljeni i polovina arka nestalo (valjda čisti)*). Tu je zapisan rad bratovštine bez popisa bratima i bez kapitula. Od godine 1861. – 1865. je popis gospodara kuća, koji su crkvi davali taksu, a crkva se brigala za vosak prigodom sprovoda bratima (talijanski). To je i danas praksa. Glagoljica kurzivna do god. 1821. do konca latinica. Pisc: župnici Preka. Sada u Nadbiskupskom arhivu Zadar.”

Popis sudaca, *prokaratura* i *gaštalda* na temelju *madrikule* (zapisnici o primopredaji skupljenih sredstava novom vodstvu bratovštine ili zapisnici o izboru novih starješina) počinje 1790. godinom. Ne posjedujemo *kapitule* (pravila) za ovu bratovštinu iz kojih bi se vidjelo tko sve čini njeno upravno tijelo, jer se na početku uz sudca pojavljuju i dva *prokaratura*, da bi se nakon 1793. godine izabirao samo jedan. Slično je i s *gaštaldima*; negdje je izabran jedan, negdje su ipak dva. U mnogim slučajevima možemo vidjeti da evidencija, odnosno zapisnici o izboru na godišnjim skupštinama, nisu vođeni redovno i u potpunosti.

Tako se na nekim mjestima pojavljuju dvostruki, pa i trostruki popisi uglavnom *gaštalda*. S obzirom da je katkad u *madrikulu* zalutao i poneki upis iz bratovštine sv. Križa (čija dokumentacija nije sačuvana), moguće je da se radi i o vodstvu te bratovštine te da se isti zapisi zapravo odnose na bratovštinu sv. Križa. Na jednom mjestu za vodstvo bratovštine upotrebljava se riječ *mlaji*, a ne *gaštaldi*, što također može biti dokaz da se ne radi zapravo o bratovštini Gospe od Luzarija nego nekoj drugoj bratovštini.⁸

Na primjer, u zapisniku godišnje skupštine za 1794. piše da je izabran sudac za tu godinu Jure Mašinov. Međutim, u istom zapisniku na dnu piše: “*Pridasmo pod sucem Matum Marcellićem za zvon cikini itd.*” U bratovštini Gospe od Luzarija od 1794. godine Mate Marcellić nije bio izabran za sudca, već je u ovoj bratovštini postao sudac tek 1800. godine, dakle 6 godina nakon ovog zapisnika. Možemo pretpostaviti da je bio sudac bratovštine sv. Križa godine 1794., što je pogreškom bilo upisano u ovu *madrikulu*.

S druge strane, moguće je da je postojao i višekratni izbor, tj. da izbor iz nekog razloga nije bio valjan, pa je bio poništen te ponovljen u roku od mjesec ili dva mjeseca. O tome nemamo zabilješku u ovoj *madrikuli*, ali s obzirom da u *madrikulama* ovog i drugih mjesta imamo primjere za ovakve ponovne izbore,⁹ možemo pretpostaviti da evidencija ove bratovštine nije bila uredno vođena ili je zabilješka napisana na papiriću koji se s vremenom izgubio.

⁸ *Mlaji* su bili u upravnim tijelima nekih dugootočkih bratovština, te bratovština okolnih manjih otoka. Ali imamo i primjere, npr. u bratovštini sv. Petra i sv. Ivana Krstitelja iz mjesta Tinj (Zavičajni muzej Biograd na moru, *Glagoljska madrikula sv. Petra i sv. Ivana Krstitelja 1713. – 1752.*) i Filipjakov (Državni arhiv Zadar, *Madrikula skule sv. Mihovila 1640. – 1817.*), da se u *madrikuli* za istu osobu ponekad upotrebljava i *gaštald* i *mlaji* (*mlaji sudac*), što bi zapravo bio sinonim za istu funkciju. U *madrikulama* otočkih mjesta se uglavnom stalno i u svim evidencijama upotrebljava ona riječ koja je zapisana u *kapitulima*.

⁹ Imamo jedan takav primjer i u ovoj bratovštini: NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*: “*Na 24 luja 1836 mi bracha bratovštine Blaxene Gospe od Ruxaria odredismo za sudca Osipa Fabulicha prokaratur Karsevan Massina kastalad jedan Ante Hordov drugi kastalad Osip Massina. / Na 28 agusta 1836 mi bracha bratovštine Blaxene Gospe od Roxaria odredismo za sudca Givu Marcelicha prokaratura Gierka Hordova, giednoga kastalda Stipu Markulina a drugoga kastalda Giuru Hordova*” (bez oznake).

U tablici 1. prikazan je popis vodstva bratovštine na temelju zapisnika godišnjih skupština koji su bili upisani u kvateranu. Vidi se da je broj *prokaratura* i sudaca varirao; dok je do godine 1792. dolazilo do izbora dva *prokaratura*, nakon te godine pojavljuje se konstantno samo jedan. Moguće je da su nakon 1792. godine mijenjana pravila, o čemu dokumentacija nije sačuvana ili su se do te godine kršila pravila pa je pogriješno bio izabiran još jedan *prokaratur* više.

TABLICA 1.

Godina	Sudac	Prokaratur 1.	Prokaratur 2.	Gaštald 1.	Gaštald 2.
1782	Ive Matacin			Mateša Nižić	Ante Mazić
1783.	Bože Nižić			Šime Nižić	Lovre Dorkin
				Bože Sikirić	Štipe Dorkin
1784	Bože Nižić	Žure Martinov		Šime Stipanov	Ive Dorkin
1785	Žure Mašina	Ive Dunatov		Mate Brižić	Luka Lovrić
1786.	Štipe Dorkin			Mate Ministrov	Nikola Brižić
1787	Grgo Ivin			Ante Brižić	Ive Lončar
1788	Žosip Sikirić	Šime Grdović	Šimica Nižić	Ive Dorkin	Šime Lucin
				Grgo Ivin	Mate Šoša
1789.	Miško Hordov	Štipe Brižić	Šimica Stumela	Žure Martinov	Šime Zanov
				Mikula Bacala	Lovre Ruša
1790.	Mate Ministrov	Pave Šarin	Šimica Mazić	Mate Lončar	Šime Klarin
				Žadre Masinov	Ive Bacala
1791	Štipe Marčelić	Vid Grdović	Gargo Dunatov	Pave Lucin	Žure Martinov
				Ante Fabulić	Filip Mašinov
1792	Ante Lucin	Ante Mihator	Roko Koštin	Mate Fabulić	Šime Gregov
				Ante Mašina	Ive Fabulić
1793	Mate Sorić	Miho Jerolimov		Žakov Klarin	Šimica Mazić
1794	Žure Mašinov	Ivica Sorić		Grgo Markulin	Žive Fabulić
	Mate Marčelić				
1795	Šimina Klarin	Šime Marčelić		Ante Lucin	
1796.	Žive Dunatov	Žakov Mazić		Miho Martinov	Ante Fabulić
1797.	Lovre Gregov	Mateša Nižić		Miško Hordov	Gergo Ivin
				Mate Matacin	Ante Kuštera
				Marko Lucin	Ante Miloš
1798.	Žadre Dunatov	ajutant Mašina		Mate Kuštera	
				Miho Kuštera	Žure Uhoda
1799.	Ive Lucin	Ante Košta		Gergo Mazić	
1800.	Mate Marčelić	Šime Gregov			
1801	Filip Mašina	Lovre Ruša			
1802.	Gergo Košta	Žive Dorkin			
1803.	Tome Miloš	Milica Nižić			
1804.	Šime Sorić	Miho Dunatov		Šime Kunte	
1805	Mate Šoša	Osip Kuštera		Žure Dunatov	
1806.	Nikola Nižić	Šime Matešin		Ante Stipanov	Žive Sorić
1807.	Luka Lovrić	Žive Bacalja		Ante Dunatov	Šime Lucin

1808	<i>Marko Hordov</i>	<i>Marko Lucin</i>		<i>Ante Dunatov</i>	<i>Šime Klarin</i>
1809	<i>Ante Jerolimov</i>	<i>Mate Sorić</i>		<i>Gergo Matacin</i>	<i>Žure Fabulić</i>
1810	<i>Stipe Dorkin</i>	<i>Šime Zanov</i>		<i>Tome Grega</i>	<i>Žve Nižić</i>
1811	<i>Ive Bacalin</i>	<i>Žure Mašina</i>		<i>Miho Martinov</i>	<i>Žerko Fabulić</i>
1812	<i>Đadre Mašina</i>	<i>Žure Fabulić</i>		<i>Bože Mašina</i>	<i>Žve Fabulić Kragnac¹⁰</i>
1813	<i>Ive Fabulić</i>	<i>Blasul Marcelić</i>		<i>Osip Fabulić</i>	<i>Stipe Markulin</i>
1814	<i>Šime Marcelić</i>	<i>Žerko Hordov</i>		<i>Žakov Jerolimov</i>	<i>Žerko Hordov</i>
1815	<i>Šime Kuštera</i>	<i>Šime Matacin</i>		<i>Mate Kuštera</i>	<i>Šime mladi Matacin</i>
1816	<i>Mate Košta</i>	<i>Šime Kuštera</i>		<i>Bože Uhoda</i>	<i>Žure Košta</i>
1817	<i>Žure Uhodin</i>	<i>Ante Košta</i>		<i>Grgo Uhoda</i>	<i>Ante Miloš</i>
1818	<i>Gergo Mazić</i>	<i>Marko Lucin</i>		<i>Cota Lucin</i>	<i>Ante Mazić</i>
1819	<i>Šime Lucin bačvar</i>	<i>Đadre Dunatov</i>		<i>Šime Dunatov</i>	<i>Šime Sorić</i>
1820	<i>Žure Dunatov</i>	<i>Mate Sorić</i>		<i>Ive Sorić</i>	
1821.	<i>Šime Ruša</i>	<i>Šime Dorkin</i>		<i>Šime Dorkin</i>	<i>Pave Ruša</i>
1822.	<i>Luka Lovrich</i>	<i>Žure Nixich</i>		<i>Sime Lovrich</i>	<i>Nikola Nixich</i>
1823.	<i>Sime Nixich</i>	<i>Matte Giurin</i>		<i>Ante Nixich</i>	<i>Sime Giurin</i>
1824.	<i>Đakov Babin</i>	<i>Đadre Nixich</i>		<i>Bare Sosa</i>	<i>Matte Sikirich</i>
1825.	<i>Sime Sikirich</i>	<i>Give Lončar</i>		<i>Miho Sikirich</i>	<i>Ante Giurin</i>
1826.	<i>Giure mladi Brixich</i>	<i>Boxo Grega</i>		<i>Kersevan Brixich</i>	<i>Pere Grego</i>
1827.	<i>Bare Gregov</i>	<i>Giure stari Brixich</i>		<i>Mate Brixich</i>	<i>Sime Grega</i>
1832.	<i>Miho Masinov</i>	<i>Give Fabulich</i>		<i>Đakov Martinov</i>	<i>Siem Fabulich pok. Ive</i>
1833.	<i>Giure Fabulich</i>	<i>Gaspar Massina</i>		<i>Giure Massina</i>	<i>Pere Fabulich</i>
1834.	<i>Boxe Masinov</i>	<i>Sime Fabulich</i>		<i>Đerko Fabulich</i>	<i>Gargo Masinov</i>
1836 luj	<i>Osip Fabulich</i>	<i>Kersevan Massina</i>		<i>Ante Hordov</i>	<i>Osip Massina</i>
1836. agust	<i>Give Marcelich</i>	<i>Đerko Hordov</i>		<i>Stipe Markulin</i>	<i>Giure Hordov</i>

Dok su se u župi sv. Eufemije u Sutomišćici vodile posebne knjižice računa odnosno prihoda i rashoda (*prijaća i trošnji*), u Preku su se svi poslovi evidentirali kroz kvaterane odnosno *madrikule*. Tako se u ovom kvateranu na početku vode zapisnici s godišnjih skupština, zajedno sa zapisnicima o primopredaji sredstava i polaganjem računa za prethodnu godinu od strane starog sudca novomu pred svim članovima bratovštine.¹¹ Svi članovi su bili dužni sudjelovati na godišnjoj skupštini, u protivnom

¹⁰ Osim ovog nadimka Kranjac, u *madrikuli* se pojavljuju nadimci Ižanin, Iška, Kalka, Rušo, Bacala, Delia. Neke su osobe upisane bez prezimena, kao npr. Mate iz Lazareta (vjerojatno Valčić).

¹¹ NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*: “Na 11 zuna 1784 / Mi braća B(lažene) D(jevice) Marije u Preku odabramo za suca Miška Ordoza prokuratora Stipu Brižića i Šimicu Sturnelu gaštalada Mikulu Bacalu i Lovru Ruša pridadoše istomu sucu talira 2 / Stari sudac ne osta dužen crkvi ništa” (bez oznake).

su bili novčano kažnjavani. Postoje i popisi odsutnih (*onih koji nisu bili na računu*). Redovni zapisnici s godišnjih skupština za ovu bratovštinu počinju 1790. godine, a vode se sve do 1821. godine. Nakon zapisnika slijede popisi dužnika za ulje, žito, vosak, zapisnici o davanju voska bratimima prilikom smrti članova domaćinstva, vođenje računa o plaćanju voska te popisi onih koji su dali ulje za *jedno ili dva godišta*.

Bratovština je posuđivala članovima i vapno za zidanje kuća,¹² od sredstava bratovštine su se vršili razni popravci i kupnje,¹³ plaćale su se mise fratrima samostana sv. Pavla na otočiću Galevac (Školjić) ispred Preka,¹⁴ plaćale su se dnevnice (*žurnate*) majstorima (*protama*) koji su vršili razne veće radove ili popravke u crkvi,¹⁵ te vršila

¹² NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*: “1780. (ar.) na 5 otobra ima dati Miho Fabulić za japno što uzida groš li(bar):6. / Na 16 setembra 1795 da je Bože Sikirić urnu japna crkvi što bi dužan pa osta dužan jednu. Vрати sve što bi dužan” (bez oznake).

¹³ NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*: “1785 (ar.) na 29 (ar.) luia kada prikrismo crkvu stadoše dužni činiti spizu meštron Miško Babin Ive Dorkin Stipe Markulin dospiše nahriniti meštri lovre Dorkin počima u napridak Gargo Dunatov paka redon na iugo” (bez oznake).

¹⁴ NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*, 14: “1785 na 10 zena sudac crkveni Bože Nižić prokuratur Ĵure Martinov dade sudac Bože Nižić fratron pinez za ol(t)ar. Osta pri Boži Nižića pinez l(ibar):10. / 1785 na 15 zuna sudac crkveni Ĵure Mašina prokaratur Ive Dunatov. Fratri ne huiše uzeti pineze l(ibar):6 za oltar l(ibar):3 za misu na 1 agusta li(bar):3 za misu na Pavlotu na kopane za misu l(ibar):2 na mladene za mise libre 2 usve l(ibar):16. Ovi pinez ostadoše pri crkvi.”

¹⁵ *Prota* Nikola Digan se pojavljuje 1779. godine na poslovima postavljanja tabernakula od mramora te andela od bijelog mramora na tabernakul, koje su financirale bratovštine u župi sv. Eufemije u Sutomišćici. Postoji i jedan ugovor iz ranijeg perioda u kojem se spominje i vjerojatno otac Nikole Diganu u Pašmanu koji je radio na izgradnji oltara. *Prota* bi u ovom slučaju značilo da se radi o nadgledniku radova. Međutim, često se za njih upotrebljava i naziv samo *meštar* odnosno majstor. Primjer nalazimo u ovom ugovoru koji slijedi. Isto u članku G. FRANOV-ŽIVKOVIĆ, “Bratovštine (skule) župe sv. Eufemije u Sutomišćici na otoku Ugljanu u 18. st.”, 180. Ovo nije jedino spominjanje prezimena Digan u *madrikulama* zadarskog područja. Dana 2. 5. 1743. godine se u mjestu Pašman, na istoimenom otoku spominje majstor Piero Digani iz Parenca (Poreča), koji je 1743. godine imao boravište na otoku Vrgadi. Najvjerojatnije se radi o ocu majstora Nikole. / NAZD, *Župa Pašman*, 6 slobodnih listova/listića, 24. stranice, vjerojatno dio nekog većeg sveska, XVIII. st., glagoljica, bez signature, fol. 1: “U ime Boga i B(la)žene D. M. Amen na 5. febrara 1743. u Pašmanu. / Ispovida ovo pismo, kakono mi braća od skule s(ve)te Marie u crkvi parokialoi u punti Pašmana, hotijući u našem skupu bratimskomu općenim dogovorom odlučismo pričiniti oltar S(ve)te Marie koji biaše učinien od prija od pok(oj)n(o)ga prota Kavaleri koi ga učini šetna, kamena izvutrena i zlo namišćena, posve isšetena. / I tako hotismo sazvati u sadanie vrime drugoga meštra za pričiniti rečeni oltar, a to prota Piera Digani od Parenca stanujući sada u daržavi Zadra a na školju Vergade i sfoion fameon koe mu prikazasmo u što razumi se da priponaćini rečeni oltar, podpuno, da bude dobro načinen, posve koliko od varha do dna.” / NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*, str. 15.; / “1780 na 2 maia ja Stipe Dorkin sudac crkveni dadoh protu Nikoli Diganu na konat za oltar filipov 14 i ula kvartući 6 po dvi libre osan gazet kvartući. / Opet dadosmo istomu protu filipa 18 petic a na 23 (ar.) zuna dah protu l(ibar):27 (ar.) / Na 23 (ar.) setembra dadoh protu filipa 4 / 1780 (ar.) na 23 otobra dadoh protu filipa 2 / Na 9 novembra dadoh protu cikina 2 / Dado protu filipa 2 / Opet dah protu filipa 3 / Opet dasmo protu filipa 1 / Opet filipa 4 / Opet cikina 2 / 1787 na 13 maia dadosmo protu filipa 3 / 1787 dadosmo protu l(ibar):72 / 1787 na 10 maia Stipe Dorkin zaimi crkvi cekina 9 l(ibar):17 a to šro dadosmo protu Nikoli Diganu za oltar (prekrižen upis –

razna ulaganja.¹⁶ Bratovštine su se međusobno potpomagale i ulazile u zajedničke investicije, kao primjerice kod izgradnje jednog od oltara u prečkoj crkvi kojega su financirale sve tri bratovštine. Bratovština Duš od Purgatorija dala je 5 cekina, bratovština Svetog Križa 5 cekina, a bratovština Blažene Gospe od Luzarija (u čiju *madrikulu* je uveden ovaj upis) 10 cekina.¹⁷

Nakon 1822. godine se zapisnici s godišnjih skupština upisuju na latinici do 1845. godine. Od 27. stranice se vode tablice na latinici,¹⁸ a od 33. stranice postoji još jedna tablica s 87 imena i prezimena članova bratovštine. Od 37. stranice vodi se potrošnja (*potroški*) za godine 1861., 1862., 1863., također pisano latinicom.¹⁹

Godine 1861. bratimi su nabavili veliko zvono za crkvu (*veli zvon*), koji je kupljen vjerojatno na dvije rate.²⁰ Plaćeni su oni “*koji ga donešaše od Poljane u carkvu i naprave ga*”, od kovača su kupljeni još neki dijelovi potrebni za zvono, plaćena je “*spiza za meštre od zvana*”, za “*Šimu Millichia za xurnate koj radi kod zvana, meštru od Grada za xurnate*”, plaćeno je “*Perlinu za dvi grede za zvon*”, te za “*potribe od kerschenja, za konop od velikog zvana i skale za kampanel*”. Osim manjih troškova “*za spizu prilikom kopanja*” (zajedničkih radova na crkvenoj zemlji), zatim za manje popravke, kape, *tikule* (cigle), čavle, grede, tamjan, vosak, *tri katride* (sjedalice), iste godine dana su sredstva za gradnju ili dogradnju (vjerojatno župskog) dvora. Tako su plaćeni “*oni koji su hodili dva puta po salbun (pijesak) za kuchiu*”, plaćeno je “*Kuzmi Dumatovu za salbun, za dva spuda japna, za jednu gredu za slime, za gvozje za puneštar koje je mankalo*” (željezo za prozore), kupljene su *tikule*, *kar* (kola), *čavli*, *daske*, kupljena je *pitura* (boja) za *poneštre* (prozore) i *portun* (ulaz), za *inkartat* (ožbukati) *novu kuću*. Plaćene su *xurnate*

vjerojatno vraćen novac) / 1787 (ar.) na 5 novembra Gargo Ivin sudac dadoh proti Nikoli cikina 2 / Na 15 novembra dadoh protu l(ibar):24.”

¹⁶ NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*: “*Pridasmo pod sudcem Matun Marceličen za zvon cikini trideset i osan*” (bez oznake).

¹⁷ NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*: “*1787 na marča na 10 da pišemo što dajemo protu za da ide po stine u Trogir dadosmo cikina 10 pet bratovštine Duš od Purgatoria a pet od svetoga Križa*” (bez oznake).

¹⁸ NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*: “*Upomena / Bi dokončano od svega puka jedino dušno da za lakšinu od puka i na vechiu slavu Boxji i korist sve cerkve, svaka disa, to jest da po svakoj glavi gospodar od kuchie ima davati za svakoga od svoje doniti na godische deset soldi za carkvu, a carkva ima davati pristojni vosak na dan od pokapanja. / Slide gospodari od kuchie*”. U tablice je upisano 151 obitelj čiji su članovi bili upisani u ovu bratovštinu. Naknadno je dodano još 4 obitelji. Osim iz mjesta Preko u bratovštinu su bili upisani pojedini članovi obitelji Valčić s otočica Ošljaka ispred Preka.

¹⁹ NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*, sve lat.: “*U ime Isukarsta Amen / Počimje potroški učigneni pod vladanjem mene oca fra Rimoslava Gerškovichia župnika ove cerkve B(lažene) D(jevice) Marije od Luzara od Preka, od prvoga novembra 1860*”, i tako dalje (bez oznake).

²⁰ Tako je 1861. godine isplaćena prva rata za *zvon* koja je iznosila 418 forinti, a druga rata, vjerojatno sredinom iste godine, također 418 forinti.

(dnevnice) Stipanu Matiinu p. Ante, Stipanu Matiinu p. Bare, Markulinovu, Juri Soriću, Škori za krov, Tomi Ličaninu, Arbožinu i Miki Lovriću.

Godine 1862. potrošeno je nešto sredstava za manje izdatke: vosak, čavli, olovo, brtvele, ključanice, metle, 3 *škature* (kutije) lumini, tamjan, jedan ključić od tabernakula, 4 palme (odnosno vaze za palminove i maslinove grane), roba za baldahin, *brukve* (čavle), *kurdela* (vrpca), *lumini*, za očistiti *rolaj* (sat), lokot, kupljen je prah za mine, *bandira* (zastava), plaćen kovač kako bi napravio “*fataru od gozja za mali zvon, za dvi puneštre*” (prozore), dao se napraviti jedan kandilir, kupljena je *pitura* (boja) vjerojatno za oltar Božjega groba, a plaćeno je i majstoru “*Mikuli Lovrovichu za xurnate od Boxjega groba*” i druge potrošnje. Kupljene su grede i vapno vjerojatno za neki popravak, “*Brižiću Bari su plaćene xurnate*”, a plaćena je i hrana prilikom oranja crkvene zemlje.

Godine 1863. kupljen je tamjan, čavli, daske, olovo, katran, *tikule*, *japno*, plaćeno meštrima za *žurnate*, za kovanje i za krpanje robe, potrošeno je za hranu bratima prilikom sadnje i kopanja, kupljen je “*mali zvon i tumpon, gozje i batoch za isti zvon*”, plaćeno je majstoru Delaviji za neke poslove oko kuće. Plaćeni su i troškovi “*onima koji su bili uzet bandiru (zastavu) u gradu*”. Ive Sorić je isplaćen za napravljene pragove ispred vrata i za jedan prozor.

Od str. 45 počinju se pisati *primitci* (prihodi) bratovštine.²¹ Prihodi su uglavnom dolazili od članarina i dobrovoljnih priloga, zatim od prodaje ulja, vina, lemozine, grobarine, prodaje voska ili starih dasaka, te od prodaje maslina i murke.

BRATOVŠTINA GOSPE OD KARMENA I DUŠ OD PURGATORIJA (1770. – 1821.)²²

Bratovština je osnovana na osnivačkoj skupštini dana 17. VI. 1770. godine, kada su se prvi put sastali bratimi i ustanovili *kapitule*, koji su zatim bili zapisani na početku *madrikule* zajedno sa popisom osnivača. Kao predložak ovim *kapitulima* uzeti su oni istoimene bratovštine u župi svete Eufemije u Sutomišćici, koja je bila službeno osnovana 31. XII. 1745. godine. Već je cijeli uvod pravila bio prepisan, neznatno izmijenjen (uglavnom jezično) i prilagođen bratovštini u Preku.

S obzirom da su pravila na papiru jedno, a do problema je dolazilo prilikom praktične provedbe, javljala se potreba za preinačavanjem pravila i dopisivanjem

²¹ NAZD, *Glagoljski Kvateran Gospe od Luzarija od god. 1778. – 1845.*: “U ime Isukrsta Amen / Počimje prijatje pod vladanjem mene oca fra Rimoslava Gerskovichia aministratora ove parokie B(lažene) D(jevice) Marie od Luzara od Preka od prvoga Novembra 1860 i tako napervo” (bez oznake).

²² U knjizi *Popis glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije*, 93, o ovoj *madrikuli* je zapisano sljedeće: “*Glagoljska Bratovština Duš od Purgatorija od god. 1770. – 1819.* / *Vlasnik: žup. Ured Preka. Veličina: 282x203 mm. Uvezana u karton. Ima 126 stranica. Prazne: 6, 11, 14 – 16, 18 – 20, 43 – 54, 56, 61, 62, 64, 65, 68 – 77, 108, 110 i 112. Sadrži: 13 kapitula, dražbe, globe, popis bratima i sestara, te razne troškove. – Prilično sačuvana iako su zadnje stranice od crva oštećene. Čitljiva. Neizdan. Kurzivna glagoljica do godine 1804. a latinica do konca (a i nešto od g. 1794. – 1804.). – Pisc: župnici Preka. Sada u Nadbiskupskom arhivu Zadar.*”

novih. Očito je da se i ovdje ukazala potreba za time. Premda je bratovština Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija u Sutomišćici imala samo 9 i jedan naknadno dopisan *kapitul*, mnogi kasnije dopisani *kapituli* u prečkoj bratovštini su posljedica provedbe na samom terenu, tj. mnoga od tih pravila su provođena u bratovštini u Sutomišćici, a da nikad nisu stavljena na papir. Možda su i postojale dopune *kapitula* na posebnim papirima, ali su zagubljene. Činjenica je da su sva ta pisana i nepisana pravila iz sutomiške župe zapisana u ovoj prečkoj bratovštini te je tako nastao veći broj *kapitula* od onih u Sutomišćici. S druge strane, ni jednim *kapitulom* nije propisano kada će se održavati godišnje skupštine, kao što je to napravljeno u župi u Sutomišćici.²³ Godišnja je skupština inače održavana u 10. ili 11. mjesecu. U upravnom tijelu bratovštine bili su po jedan sudac, *prokaratur* i *gaštald*, za razliku od bratovštine u Sutomišćici gdje su birani jedan sudac, jedan *prokaratur* i dva *gaštalda*. Kapituli nisu samo prilagođeni bratovštini u Preku već se i razlikuju po jeziku, iako su mjesta Preko i Sutomišćica zemljopisno smješteni jedno pored drugoga.

Kapituli glase ovako:

“U ime prisvete troice Amen 1770

Mi braća ozdol upisani od Preka budući nadahnuti Duhom svetim i užganom ljubavljom i bogoljubstvom duš blaženih od Purgatorija odlučismo sastaviti i sastavismo ovu bratovštinu na ime Blažene Gospe od Karmena i Duš rečenih od Purgatorija a to za urehu oltara koj prilika iste B(lažene) G(ospe) i duš rečenih u ovoi našoi crkvi novoi koja bratovština da bude za pštenie Božij i B. G. a za pomoženie onih blaženih duš neka one mole Gos(podi)na Boga za naše potrebe duovne i tilesne i za to odlučuemo ovi kapituli pokoi se imamo vladati sva braća sadašna i svi oni koi budu nakon nih upisani u ovoi s(vetoi) bratovštini to est da naiparvo bude meču nami jedan pravi mir i ljubav bratinska i posluh i čast od mlačega starijemu i da užganim sarcem budemo moliti Go(spodi)na Boga i druga dobra dila činiti za pomagati one duše od purgatorija.²⁴

²³ NAZD, *Glagoljska madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija župe sv. Fumije u Sutomišćici*: “K: 8 I ovo mi braća odredismo da naša braščina bude vazdan u prvu nedilju otombra na Gospu od Luzarija i da isti dan svi brati redovnici ki budu za dojt na stol reku misu za braču mrtvu i za ostale Duše od Prgatorija, a da budu plaćeni od bratovštine, misa kantana po li(bri): 3, a mala po soldin 24; da bude misa kantana na mrtvi dan udil po oficiju i da se govori svu otavu mrtvoga dne jedna misa oli kantana, oli mala kako braća narede, a to od braće redovnikov po redu misa kantana na s(ve)toga Osipa i ove tako jer da budu plaćene od bratovštine, i da naši gaštaldi jimaju razdiliti sviće po braći na dan kad je braščina na prvoj misi i na mrtvi dan i takojer na svetoga Osipa. I ako ne bi razdili rečene sviće da bude kaštigan svaki put l(ibri) 1 s(oldini) 4” (bez oznake).

²⁴ NAZD, *Uvod kapitula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija župe sv. Eufemije (Fume) u Sutomišćici* glasi ovako: “1745. 31 (decem)bra (lat.) / U ime prisvete Troice Amen 1745. / Mi seljani braća sela Sutumišćice nadahnuti Duhon S(ve)tim i užgani devocijonon i ljubavju Duš od Prgatorija, odlučismo mi zdol upisani sastaviti i sastavismo ovu bratovštinu na ime Blažene Gospe od Karmena, i Duš rečenih od Purgatorija, a to za urehu oltara ki prilikuje, istu priliku, toga otajstva Blažene Gospe od Karmena, i rečenih Duš, u našoj parokijanskoj crkvi S(ve)te Fumije, koja bratovština da bude za poštenie g(ospodi)na Boga i Blažene Gospe, a za pomožene onih blaženih duš, neka one mole, g(ospodi)na Boga za naše potrebe duševne i

*Kapitul parvi*²⁵ *da bude meču nami mir i ljubav duovna vazda a navlastito na svakomu našemu skupu i sastanku i da sva ki ima biti podložan i poslušanonomu što veći dija braće odabere i naredi i ne mozi se nijedan suprotiviti prama tomu i koi bi se suprotivija naredbam budi kaštigan libara pet.*

K:2 i ovo mi braća naredismo da koi bi u napridak htija doći u ovu bratovštinu tere bi bio zao karšćanin neka se braća balotaju i koi bude imati više balota da onoga primu a on da obeća dati u bratovštinu što bude smožan.

K:3 Ovo mi braća naredismo da bude jedan sudac koga oberu braća koi će vladati s ovom skulom i jedan prokaratur i jedan gaštald koi će služiti oltaru i drugim stvarima potribnim od bratovštine i koi bude odabran i bude se suprotiviti da neće primiti budi gaštigan l(ibar):5 i da bude do godišta učinien za istu službu.

K:4 i ovo mi braća odredismo da kada koi brat primine od ovoga svita da svaki brat živi ima dati za brata martvoga reći po jednu misu i da iste mise budu date braći redovnikom od iste bratovštine da ih izgovore i ako bi ih i ako bi ih koi brat da reći kome drugome koi nie brat od bratovštine da mu ne imaju biti primliene za dobro i da ima svaki brat doniti na sto svoju policu od rečenih misa ako i ne bi donija policu da ima doni na stolu izbroti jaspre za rečene mise.

telesne. I zato odlučismo ovi kapituli po kojih se jimamo sva braća vladati i svi oni koji nakon nas budu upisati u ovu bratovštinu po vrimenu najprvo da bude meju nami jedan pravi mir i ljubazan bratinski posluh vazda mlaji starijemu, i da užganin sarcen budemo molitvoon, i dobrami dili pomagati one Duše od Purgatorija” (bez oznake).

²⁵ Kapituli 1, 2, 3, 4 su prepisani također od bratovštine iz sv. Eufemije s tim da su dopunjeni s odredbom iz kapitula 9 imenovane bratovštine. NAZD, *Madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija župe sv. Fumije u Sutomišćici*: “K: 1 Da bude meju nami mir i ljubav duhovna, na svakomu skupu i sastanku našemu, i svaki jima biti poslušan onomu što veći dio braće odabere i ne mozi se suprotiviti. Ko bi se suprotivo suprotiva naredbi braće budi kaštigan i prikrižen. / K: 2 I ovo mi braća odlučujemo, koji bi se brat hotija pridati u ovu bratovštinu i po vrimenu jimaju braća izviditi takova čovika živlene, i ako bi se naša nevridan, a to da je beštimaður, proklinavac, bogopsovac Boga i Svetih, špijun, lupež, priljubodivac takovih se je čuvati, jer ka di su ovi, nije mira; i da se braća balotaju kad te koga primiti i da jima svaki dati u pomoć našega oltara, a to najmane u dva godišća libar 6. / K: 3 I ovo mi braća naredismo da bude u ovoj skuli jedan sudac koga braća oberu, i prokaratur i dva geštalda, ki budu redon upisani, i da ovi imaju kupiti po braći od svakoga slita po jedan kvartaro šenice, i sić vina koliko od redovnika koliko svitovnoga, i od toga jimaju činiti brašćinu, i skupiti braću i ki brat ne bi hti primiti te karige kad ga oberu braća budi kaštigan libar 5 i da bude do godišća, a ki ne bi da šenicu rečenu po vas agust a vino kad budu kupiti budi kaštigan soldini 24, i da plati šenicu i vino (prose kanta na stolu?) / K: 4 I ovo mi braća naredismo da kad kodi koji brat primine s ovoga svita, da jima svaki brat živi dati za brata mrtvoga po soldini četire, i da braća redovnici izreku tolko mis za negovu dušu, i ki ne bi dao ti grošići u termen dan 8, da jih ima duplati, i da brat redovnik budi dužan reći za svakoga brata, i sestru mrtvih jedan oficij mrtvi, a braća svitovni po jedan luzarij. / K: 9 I ovo mi braća budući na brašćini na 5 otonbra (1806. – ar.) odredismo da svaki brat živi koi bude ima dati za brata martvoga misu jednu kad primine iz ovoga svita i ove mise da budu govoriti koi budu braća redovnici i da ima svaki brat doniti na brašćinu policu oli pinezi od mis braće martvih koi priminuše ono isto godišće i koi ne bi doni policu ali pinezi da bude kaštigan kako braća odrede i da plati iste mise” (bez oznake).

K:5²⁶ I ovo mi braća odredismo za da se bude činiti braština da ima doiti za sto isti brat koji je upisan i ne mozi poslati drugoga nego ako bi bija bolestan ali poslom principovim zadaržan i ne došadši bude kaštigan s(oldini): 12.

K:6²⁷ I ovo mi braća odredismo da svaki brat ima doniti na prvi sto što bude dužan ali kant ali obit ali što drugo i ako ne bi plati na parvomu stolu budi prikrižen i porublien što bude dužan.

K:7²⁸ I ovo mi braća odredismo kada budu ista braća na kome skupu ali na sopri? ter bi brat brata opsova ričju uvrldivom budi kaštigan l(ibar):5: ako bi zamanuja udriti l(ibar):10: ako bi udrija l(ibre):25 i prikrižen i(s) bratovštine.

K:8²⁹ I ovo mi braća odredismo da kada koi brat primine u parvi blagdan za ukopom imaju se skupiti sva braća i ima se kantati misa i sviće gorjeti za istoga brata i da tu misu plati bratovština i koi brat ne bi doša ali posla čeliade od pričešćenja bude kaštigan s(oldini): 12.

²⁶ *Kapitul 5 je napisan s naknadnom dopunom kapitula 5 iz sutomiške bratovštine. Naime, u kapitulju je bila određena kazna za izostanak sa skupova na 4 soldina, da bi na kraju bio dopunjen na kaznu od 12 soldina. U prečkoj bratovštini je odmah ispisan kapitul na kaznu od 12 soldina. NAZD, Madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija župe sv. Fumije u Sutomišćici: “K: 5 I ovo braća odredismo da kad se bude činiti braština jimaju se pokupiti sva ista braća, i ne mozi poslati na misto sebe drugoga, van ako bi bijo bolan, ali poslan principovin udilovan ali gosposkin, i ako ne bi doša ter ne bi zapačan ovim uzrokom da mu se ne mozi dati ni poslati ostalo nišće nego da bude kaštigan libru 1 s(oldini) 4. / Dopuna kapitula: Učiniše braća na skupu da vazda kad bude skup zapovidan za potrebe iste bratovštine ter koji brat ne bi doša a mogući ne budući zadržan poslon principovim budi mi pena so(ldini): 12” (bez oznake).*

²⁷ *Kapitul 6 je također isti kao u bratovštini u Sutomišćici, ali je nešto skraćen, s time da se nije izgubio smisao. NAZD, Madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija župe sv. Fumije u Sutomišćici: “K:6 I ovo mi braća odredismo da svaki brat jima doniti kant ki je kanta na prvi stol, i ovo ča bude dužan po razlogu, i ko ne bi plati kant rečeni, i dug ki bude dužan ali šenicu ali što drugo ali obit onako kako kapitulji zapovijaju budi prikrižen a pošalen porubiti za ono ča bude dužan i komu bi se zapovijalo pojti rubiti i ne bi hoti poslušati budi kaštigan libru 1 s(oldini?): 4” (bez oznake).*

²⁸ *Kapitul 7 je prepisan, osim što je dodano da u slučaju da bratim zamahne udariti drugog brata, a ne udari ga, mora biti kažnjen s 10 libri. Izostavljena je odredba da, u slučaju da udari brata ne samo da će biti kažnjen s 25 libre i izbačen (prekrižen) iz bratovštine, već da u nju više nikad ne će moći biti primljen, kako je to bilo napisano u bratovštini u Sutomišćici. NAZD, Madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija župe sv. Fumije u Sutomišćici: “K: 7 I ovo mi braća naredismo da kad kodi budemo na skupih naših, ali kod crkve, ali na brašćini, ali na skupih ili kad mu drago, kad bi brat brata opsova ričju uvrldivom, budi kaštigan l(ibara): 5. Ako bi zamahnu udriti i da ne bi udri ili ka(d) bi udri budi kaštigan li(bara?) 25 i da bude izvvržen i(s) bratovštine i veče da ne bude prijel” (i da više ne bude priman), (bez oznake).*

²⁹ *Kapituli 8, 9 i 10 su u prečkoj bratovštini dodani, odnosno ne postoje u bratovštini u Sutomišćici, a odnose se na mrtvu braću, zvonjenje kad netko od braće umre, zatim kazne za one koji ne dolaze na sprovod bratu, određene su u tom slučaju i dužnosti gaštalda. Dodani kapitul 11 se odnosi na obavljanje radova u korist bratovštine. U njemu su propisane kazne za one koji ne dolaze obavljati te radove (ove kazne postoje u zapisnicima bratovština u Sutomišćici, međutim odredbe o kaznama nisu upisane u kapitulju). U kapitulju 12 (kojeg također nema u Sutomišćici) propisane su dužnosti gaštalda uoči svakog velikog goda (godišnjice), Velikih dnevi ili Mlade Nedilje. Na kraju ovog kapitula dodana je odredba po kojoj se svake godine vjerojatno na godišnjoj skupštini, još jedanput čitaju kapitulji tako da ih zapamti svaki brat, da se ne bi članovi pravdali kako nešto nisu napravili ili su nešto pogrešno napravili iz neznanja.*

K:9 I ovo mi braća odredismo da na Martvi dan ima se kantati jedna misa za svu braću martvu i gorjeti se kantati jedna misa za svu braću martvu i gorjeti se sviće i braća skupiti se i koi ne bi doša brat na tu misu budi gaštigan s(oldini): 12.

K:10 I ovo mi braća odredismo da kada koi brat primine s ovoga svita ima se udilie zvoniti Zdrava Marija a posili Zdrave Marije jedan dobar dušak neka svaki znade da je brat priminuja i ima se poiti gaštialad javiti svakomu bratu i sestran da imaju doiti na sprovod i koi ne bi doša na sprovod ali gaštialad zapovidi ima biti kaštigan s(oldini): 12.

K:11 I ovo mi braća odredismo da kada se bude kopati ali rizati ali masline brati da ima gaštialad poiti javiti se svakomu bratu i sestran i redovnikon od bratovštine i koi ne bi doša budi kaštigan s(oldini): 12.

K:12 I ovo mi braća odredismo da ima gaštialad uoči svakoga velikoga goda doći istory kandelu i kandeliri i prominuti rubi na oltar a u veliki dnevi i u Mlade nedilie doći i načiniti i nažgati sviće i kandaloti na oltar i ako ne bi izvarši rečene stvari za svaki put ima biti kaštigan s(oldini): 12.

Imaju se ovi kapituli prošiti na stolu prid svon braćon svako godište neka ne može ni jedan biti ogovoren da nije zna rečeni kapituli.

K:13 Mi braća odredismo da ima svaki brat doiti na sto kad bude odrečeno da se učini braština ne ima mu biti proščeno nego da ima platiti li(bar):3 izvan bolesti oli zapovidi kraljeve i koi bude suprotivi ovoj naredbi da se imaju braća balotati i kaštigati ga druge tri libre.

(netko je latinicom napisao – dodano utvrđeno)

Na 17 zuna 1770 pripisah ovi kapituli ja d(on) M(io) S(oric) budući tisno spisati prija od po(kojno)ga Brižića a nalazeći se tada madrikula u mene.”

Godine 1788, su dodane dvije nove odredbe upisane na 92. stranici:

“1788 dna 26 otopra

Budući mi braća svi na skupu odredismo da za račun ima se dati onima koi tende pripraviti braći to jest sudac, prokaratur i gaštald i koi tendi svarhu nih za račun li(bar):---12.

I ako bi nešto pon neviru uzeli od više da braća ne znadu što vala više od libre da imaju biti prikriženi od braće i da ne mogu biti drugi primleni u bratovštinu.

1788 dna 26 otopra

Odredismo mi braća kada se bude načinati sviće iznova da sudac i prokaratur imaju platiti sviće kako i ostala braća samo gaštialad ne zašto se trudi za pokupiti pinezi za iste sviće. Ima biti usve svići s muštron 66.”

Na str. 5 nalazi se popis govorenja misa na Mrtvi dan. Mise su služili sljedeći svećenici: don Miho Čartulić, don Ante Košta, don Jure Nižić, don Jerko Martinov i don Šime Mašina. Na str. 7 je naveden popis članova bratovštine (braće i sestara). Iza kapitula upisivan je popis *bratima* bratovštine, i to od 5. studenoga 1775. godine, dakle 5 godina nakon osnivanja bratovštine. Možemo pretpostaviti da su među prvima na popisu bili osnivači bratovštine koji su ujedno već odradili funkciju sudaca, pa tako

ispred imena većine njih na početku popisa stoji dopisano da su već bili sudci. Druga zanimljivost jest način kako se upisivalo u bratovštinu. Pokraj nekih članova je napisano da su pri ulasku u bratovštinu (vjerojatno kao upisninu) dali ulje, novac i sl., a mnogima je dopisano da su se upisali *na sviću*,³⁰ bilo očevu, bratovu, majčinu, babinu (*naninu*), ženinu³¹ ili stričevu. Vjerojatno su nakon njihove smrti nasljeđivali mjesto u bratovštini.³²

Osim članova koji su ulazili u bratovštinu nasljeđivanjem (*na sviću*), postoje i članovi koji su se upisivali u bratovštinu i pri tome kao upisninu obećavali novac, ulje ili neke druge poljoprivredne proizvode.³³ Prigodom učlanjenja u bratovštinu i ostali su članovi davali članarinu u novcu ili u *naturi* (“*Obeća kvartuč ulja, obeća cekin do prvoga stola* (do prvoga sastanka), *obeća talir i sviću*”). U *madrikulama* župa u Sutomišćici i Preku ne nalazimo na podatke o prošnji, ali primjer možemo naći u *madrikuli* bratovštine sv. Roka u Ravi.³⁴ Godine 1775. počeo se voditi zajednički popis svjetovne braće i sestara i redovnika,³⁵ što je prikazano u tablici 2.

³⁰ Značenje riječi *svića* prilikom upisa u bratovštinu najbolje se objašnjava u *Glagoljskoj madrikuli sv. Petra i Pavla i Ivana Krstitelja u Tinju 1713. – 1752.* (Zavičajni muzej Biograd na Moru): “*Naipri odlučismo mi bratia da se ima svakomu bratu učiniti po edna svića od librice voska kako govori naš Isukrst svetomu Luci na po(slanici) 12 – da budu sviće goruće u ruku va(šu) i da vide dila vaša dobra i proslave oca vašega koi (na ne)besih est. / Zato odlučismo da se ove sviće imaju užigati u dvanaest blagdani na misi svako godište a to su blagdani Vazam a to est Uskrsnuće Gospodinovo drugi Pentikosti a to Duhovi treći blag(dan) Prisvetloga Troistva četvrti na svetoga Ivana Krstitela peti blagdan Tila Isusova Boži dan šesti na svetoga Petra i Pavla Apostola sedmi na Uznesene B. D. Marie osmi na bladan Svih Svetih deveti na roistvo Isusovo deseti na Mlado lito na blagdan (O)čišćenja B. D. Marie edanadesti u nedilu prvu Korizme dvanadesti kada se svetkuie svetac imenik i gospodar i svih crkav*” (Sv. Petar), (bez oznake).

³¹ NAZD, *Glagoljska madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija župe sv. Fumije u Preku*: “+ bi brat Ivo Zanov stupi na sviću pokojne žene” (bez oznake).

³² NAZD, *Glagoljska madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija župe sv. Fumije u Preku*: “+ bi brat Jakov Mazić” dopisano – “na sviću očevu / bi brat Ante Mazić stupi na sviću poko(jno)ga strica / bi brat” (latinica – “Miho Martinov sta na svichiu brata Mate) / 1782 bi sestra Kate Markulinova” dopisano – “na sviću” (bez oznake).

³³ NAZD, *Glagoljska madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija župe sv. Fumije u Preku*.

³⁴ NAZD, *Glagoljska madrikula bratovštine sv. Roka 1764. – 1892., Rava*: “Učinismo mi braća s(vetoga) Roka da se ima davati dikanu 156 svako godišće a da gre prositi u Domu Tkanicu i Gornu svaki svako lito. / 7. Da ima digan s mlagimi prositi za ol(t)ar kako je razlog hranu, vino i ugle; ako bi se oblini da plati onoliko koliko bi se naprosila za dragu skulu doma na skupu” (bez oznake).

³⁵ Popisi braće su u različitim *madrikulama* različito vođeni. U *kapitulima* je negdje neodređen, a negdje određen broj braće (muških i ženskih članova bratovštine te svećenika) koji može biti primljen u bratovštinu (NAZD, *Madrikula od Uznesenja B. D. Marije u Biogradu 1720. – 1841.*: “Kapitul 15: A sada svi na našem skupu odlučismo da ne mozi biti braće više od trideset a to misnikov 20 a šekulara 10 za da bude veća ljubav među braćom”. DAZD, *Glagoljska madrikula sv. Trojice, Kali*: “Kapitul 3: da se nima prijati u vu skulu veće trideset ljudi za spomenutje svetoga Troistva da se nimaju prijimati u vu skulu žene ni jedne isvan jedne ka bi ktila prositi za oltar svetoga Tro(i)stva.”). U većini *madrikula* su za razliku od ovih prečkih gdje su na početku bili zajednički popisi sve braće, vođeni posebnim popisima za svećenike, mušku braću i sestre (NAZD, *Glagoljska madrikula sv. Jakova u Solinama (Dugi Otok) od god. 1750. – 1826.*), dok se u *glagoljskoj madrikuli* otoka Vrgade vodio abecedni popis posebno muških, a posebno

TABLICA 2.

“Na 5 novembra 1775 madrikula Duš Pur(gatorija)
 Ovdje se pišu braća bratovštine”

1775	+ bi brat don Miho Nižić parok (dopisano don Jure na sviću) ³⁶	+ bi brat kapitan Nikola Božić
	+ bi brat Šime Marcelić – bi sudac	+ bi brat Šimica Marcelić – bi
	+ bi brat Ante Marcelić	+ bi brat Jure Košta – bi sudac
	+ bi brat Grgo Mazić	+ bi brat Šime Mazić – bi
	+ bi brat Šimica Mazić – bi	+ bi brat Grgo Dunatov – bi
	bi brat Jure Dunatov dopisano – bi	+ bi brat Antiša Mašina
	+ bi brat Lovre Dorkin	+ bi brat Lovre Brižić
	bi brat Lovre Gregov	+ bi brat Ante Novoselić – bi
	+ bi brat Jivica Novoselić – bi	+ bi brat Stipe Marcelić – bi
	+ bi brat Miho Jerolimov – bi	bi brat Tome Milošev – bi
	+ bi brat Ante Mazić	bi brat Miho Košta
	bi brat Grgo Stipanov	+ bi brat Šime Nižić
	+ bi brat Šimica Uhoda	+ bi brat Ive Lucin
	bi brat Šime Kuštera	+ bi brat Jakov Kuštera
	bi brat Miško Hordov	bi brat Šime Fabulić
	bi brat Ante Jerolimov	bi brat Jadre Dunatov
	bi brat Miho Dunatov	bi brat Miho Jurin
	bi brat Mate Matacin	bi brat Šime Nižić Ivin
	+ bi brat Ante Mašina	bi brat Šime Nižić Božin
	+ bi brat don Miho Novoselić	+ bi brat Marko Jivin
	+ bi brat Mikula Bacala – na sviću	+ bi brat Lovre Arnak – obeća cikin do prvoga stola
	bi brat don Jure Nižić parok 1777 (prekrižen upis)	+ bi brat Jakov Mazić – na sviću očevu
	+ bi brat Šime Lucin – obeća ula kvartuč 8	bi brat Šime Brižić – obeća u(lja) k(vartuč):6 – prekrižen
	+ bi brat Miho Fabulić	+ bi brat Gargo Grega – obeća ula k(vartuč)::6
	+ bi brat Ive Fabulić	+ bi brat gos(podi)n don Jerko Martinov
	bi sestra Jele Hordova i da petić 4	bi brat Šime Nižić stari – obeća ulja k(vartuč):4

ženskih članova (NAZD, *Libar od Skule S. Ružaria u Vrgadi, god. 1709. – 1821.*).

³⁶ Vjerojatno je na njegovu mjesto (sviću) nakon njegove smrti došao svećenik don Jure.

	+ bi brat Ante Fabulić – obeća ulja k(čvartuč):4	bi brat žakan Ive Košta
	+ bi brat Frančesko iz Puntamike	+ bi brat Ive Zanov
	bi brat Stipe Fabulić	+ bi brat Jure Sorić
	bi sestra Matia Dunatova	bi sestra Kate Zanova
	bi brat Ive Bacala	
1782	bi brat Mate Karstić – na sviću	bi sestra Stoša Sikirića
	bi sestra Kate Markulinova – na sviću	
1783	bi sestra Luce Fabulića – na sviću	bi brat Šime Košta – na sviću
	bi brat Gargo Markulin – na sviću	bi brat go(spod)in don Mio Stipanov
	bi brat Mate Lončar	x bi brat Mate Mazić
1784	bi brat Mate Brižić – na sviću	bi brat Gargo Ivain
	bi brat Jure Kuštera da l(iba)r:17 s(oldim):10	bi brat Ive Nižić obeća l(ibar):12 +
	+ bi brat g(ospod)in d(on) Ante Košta da l(iba)r:13 s(oldim):10 + i peticu	+ bi brat Roko Košta obeća l(ibar):12
	bi sestra Barica Perića obeća l(ibar):12	
1785	bi brat Mate Sorić na sviću očevu +	+ bi brat go(spod)in don Jure Hordov obeća cekin i sviću +
	bi brat Mate Marcelić – na sviću	+ bi brat Lovre Marcelića – na sviću očevu
	bi brat Šime Marcelić – na sviću	bi brat Šime Lovrić da talir i libar 9
	bi brat Šime Martinov da talir i sviću i peticu ula k(čvartuč):2	bi brat Stipe Fabulić – na sviću
	bi brat Jure Mašina – na sviću očevu	bi brat Mate Šošić
	bi brat Grgo Mazić (prekrižen)	bi brat Ante Mazić stupi na sviću poko(jno)ga strica
	bi brat Šime Gregov obeća talir i sviću	+ bi brat Filip Marcelić obeća talir i verč ula
	bi brat Šime Lucin obeća talir verč ula i svi(ću)	bi brat Miho Lucin obeća kako i drugi
	bi brat Mate Lucin obeća kako i drugi	bi brat Jerko Fabulić obeća kako i drugi
	bi brat Šime Dorkin obeća kako i drugi	bi brat lat. Miho Martinov sta na svichiu brata Mate
	bi brat Jive Nižić sta na sviću štričevu	

Većina članova je iz Preka ili sa susjednog otočića Ošljaka (obitelj Valčić), samo je jedna osoba iz Zadra (Puntamika), za koju je svećenik upisao samo ime Frančesko.

Glasovalo se pomoću kuglica, Cvitanović ovakav način glasovanja naziva *balotaža*,³⁷ dok se riječ *balotanje* upotrebljava u sutomiškim³⁸ i prečkim³⁹ bratovštinama. Na čelu bratovštine se, sukladno *kapitulu* 3., nalazio sudac, zatim *prokaratur* i dva *gaštalda*.

³⁷ Vladislav CVITANOVIĆ, *Bratovštine grada Zadra*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1964., 458.

³⁸ NAZD, *Madrikule Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija*, Sutomišćica: “*Kapitul br. 2 ... i da se braća balotaju kod te koga primiti...*” (bez oznake).

³⁹ Kapitul 2. isto u *madrikuli Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija*, Preko: “*...neka se braća balotaju...*” (bez oznake).

Članovi uprave bratovštine su se birali svake godine. Nakon izbora novog sudca vršio se obračun poslovanja bratovštine.

Na početku *madrikule* su popisana i braća koja se nisu držala pravila (*kapitula*) bratovštine da za mrtvu braću daju mise. Po *kapitulu* 4. trebaju biti kažnjeni (*kaštigani* – oglobljeni) oni koji nemaju potvrdu (*policu*) da su dali pojedinačno jednu misu za umrlog brata ili sestru.⁴⁰ U tablici 3. prikazan je popis članova upravnih tijela bratovštine od 1775. do 1809. godine.

TABLICA 3.

Godina	Sudac	Prokaratur	Gaštald 1	Gaštald 2
1775.	Šime Marcelić	???	Grgo Dunatov	Jakov Kuštera
1776.	Žure Koštin	Šime Uhodin	Šime Nižić	
1777. (26.11.)	Kapitan Brižić	Šime Nižić	Miško Hordov	
1777. (26.11.)	Šimica Mazić	Šime Nižić	Miško Hordov	
1778.	Grgo Dunatov	Ive Fabulić	Stipe Marcelić	
1779.	Ivica Sorić	Ante Mašina	Mikula Bacala	
1780.	Miho Jerolimov	Šime Klarin	Šime Bože Nižića	
1781.	Ive Dunatov	Lovre Dorkin	Stipe Fabulić	
1782.	Šimica Marcelić	Ive Lucin	Grgo Stipanov	
1783.	Ante Sorić	Ante Jerolimov	Žure Sorić	
1784.	Šimina Nižić	Toma Mazić	Ive Zanov	
1785.	Šimica Hordov	Miho Košta	Ive Božin	
1786.	Žadre?	Mate Matacin	Šime Fabulić	
1787.	Stipe Marcelić	Lovre Gregov	Miho Dunatov	
1788.	Tome Mazić	Jakov Mazić	Jakov Kušterin	
1789. (12.10.)	Grgo Stipanov	Ive bacalja	Mate Brižić	
1789. (18.10.)	Miho Košta	Ive Bacalja	Mate Brižić	
1790.	Grgo Stipanov	Ante Fabulić	Miho Dunatov	
1791.	Šime Nižić Kukulin	Pere Fabulić	Mate Matacin	
1792.	Šime Uhoda	Žure Srića	Ive Bacala	
1793.	Ive Luciin	Mate Lončar	Mate Mazić	
1794.	Šimina Kuštera	Miško Hordov	Šime Koštin	
1795.	Ante Jerolimov	Roko Koštin	Mate Šošin	
1796.	Žadre Dunatov	Mate Sorić	Šime Zanov	
1797.	Miho Dunatov	Mate Marcelić	Žure Fabulić	
1798.	Mate Matacin	Žerko Hordov	Žure Mašina	
1799.	Šime Nižić	Žure Mašina	Grgo Markulin	
1800.	Jakov Mazić	Žure Uhoda	Ive Sorić	
1801.	Ive Bacala	Šime Lovrić	Šime Ćurin	

⁴⁰ NAZD, *Madrikula Gospe od Karmela i Duš od Purgatorija, Preko*: “1789. (ar.) *koi nisu davali mise za braću martvu braće od bratovštine kako zapovida kapitu redovnici koi su od bratovštine kada koi brat umre koi nij davao braći od bratovštine rečeone mise redovnici koji su braća ne imaju reći one mise što ih tuka za onoga koi ni dava / Miho Jerolimov / Ante Jerolimov / Barica Perića / Antiša Mašina / Mate Lončar / Lovre Dorkin*” (bez oznake).

1802?	<i>Sime Kosta</i>	<i>Ajutant Masina</i>	<i>Stipe Fabulich</i>	
1803.	<i>Mate Lunčar</i>	<i>Sime Matacin</i>	<i>Giakov Hordov</i>	
1804.	<i>Ive Dunator</i>	<i>Gergo Fabulich</i>	<i>Matessa Nixich</i>	
1805.	<i>Lovre Dorkin</i>	<i>Sime Marcelich</i>	<i>Sime Luccin</i>	
1806.	<i>Lovre Grega</i>	<i>Sime Sorich</i>	<i>Sime Baccaglia</i>	
1807?	<i>Tome Milos</i>	<i>Gierko Fabulich</i>	<i>Jure Nixich</i>	
1808?	<i>Miho Kosta</i>	<i>Mate Sorich</i>	<i>Giakov Jherolimoza</i>	
1809.	<i>Don Miho Stipanov</i>	<i>Matte Sossa</i>	<i>Sime Lucin</i>	

Primjećujemo da su izbori 1777. i 1789. godine bili ponovljeni, s obzirom da se vidi da je za sudca izabrana druga osoba. Možemo pretpostaviti da iz nekog razloga 1777. godine *kapitan* Brižić nije htio ili nije mogao biti sudac, već je u drugom krugu bio izabran Šimica Mazić. Godine 1789. odbio je čast sudca Grgo Stipanov, koji je morao odraditi tu dužnost sljedeće godine, a na njegovo mjesto je izabran Grgo Košta.⁴¹

Zapisnici s godišnjih skupština su vođeni redovno od 1775. do 1793. godine. Nakon ove zadnje godine sve do 1809. godine se zapisnici izmjenjuju s raznim dražbama (*kantima*) i drugim popisima, npr. popisima kažnjene braće (koji nisu bili na misi za Mrtvi dan, koji nisu došli na sprovode i mise za umrlu braću i sestre, koji nisu bili na računu, koji nisu bili na misi za Martinje, koji nisu išli na masline, koji nisu bili na kopianju, koji nisu dali za ulje).⁴² Na dražbama se uglavnom nudilo kuhano meso, dijelovi sirovog mesa iznutrica (*žigerica, bubrizi, plućica, slezena*), jezik, glave, repovi, *kus mesa, zdile mesa*, žile, koža, *mih, loj, gnati*, noge, zatim žito, vino, *vino kvasno*, masline (ulje, murke, pajci).

Među ovim popisima koji rijetko imaju datum upisa, ali se na osnovi zapisnika pretpostavlja da se radi o godini 1794., upisana je bilješka o plaćanjima računa. Tako vidimo da je te godine kupljen tabernakul od sredstava ove bratovštine. Ime majstora

⁴¹ Ovakve slučajeve imamo i u ostalim bratovštinama, primjerice u *madrikulama* župe Sv. Eufemije u Sutomišćici. U sljedećem primjeru Miško Pavin je izabran za *gaštalda* bratovštine *Tila Isusova (Corpus Domini)* 1764. godine. Međutim, tu godinu je odbio biti *gaštald*, platio je kaznu i odradio dužnost iduće godine: "1764 na 7 novembra budući braća na tegu učiniše za suca Šimu Tulčeva prokaratura Stipu Petrića drugi Jure Barić gaštaldi Mihov Pavin i Jive Vitulić bi pridano sucu novomu cekini 8 petice (prekriženo) li(bre):12 soldini 3. / Ne osta dužan sudac ništa. Bi plaćen kapelan. / Bi gashtalad Jure Šimunov a što ne primi gaštaldiju Miško Pavin da plati li(bre): 5 / 1765 na 15 novembra budući braća na tegu na Grbici obraše za suca Jivicu Čubanova prokaratura Jivicu Kuzmin drugi Ante Antišin gaštaldi Miško Pavin i Ante Jadrjevo prija sudac na /ra/racunu groša 3: l(ib)r(e)...6, so(ldini):.....6: prida račun sudac Šime Tulac i ne osta dužan niš bi plaćen parokijan" (bez oznake).

⁴² Godine 1790. bio je kažnjen jedan od *gaštalada* koji nije ispunio svoju dužnost. NAZD, *Madrikula Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija, Preko*: "Na 2 maja u Mladu Nedilju gaštalad Mate Brižić ne doče nažgati sviću i kandiliri na oltarima dati s(oldini):9" (bez oznake).

(*prote*) koji je izradio tabernakul nije zabilježeno.⁴³ Na 42. stranici postoji zapis koji se vjerojatno odnosi na davanje korištenja državnog zemljišta ili o uzurpiranju zajedničkog zemljišta od strane osmorice mještana.⁴⁴

Godine 1790. je napravljen novi popis članova bratovštine, s time da su, za razliku od prvog popisa, posebno popisana braća redovnici, posebno muški (*braća svitovna*) i ženske.

TABLICA 4.

“1790 braća bratovštine Duš Pergatorija u Preku”

a. Braća redovnici

<i>Bi brat gospon don Jure Boxic</i>
<i>Bi brat gospon don Jerko Kaštelanić</i>
<i>Bi brat gospon don Ante Košta (prekriženo)</i>
<i>Bi brat gospon don Mio Stipanov</i>
<i>Bi brat gospon don Mio Sorić + (prekriženo)</i>
<i>Bi brat gospon don Ive Košta</i>
<i>Bi brat gospon don Jure Ordov (prekriženo)</i>
<i>Bi brat gospon don Šime Mašina</i>
<i>Bi brat d(on) Miho Dunatov obeća talir da sve</i>
<i>Bi brat d(on) Josip Marcelić obeća talir da</i>
<i>Bi brat d(on) Miho Brižić sta na sviću očevu</i>
<i>Bi brat d(on) Mart(in) Rušo da obit i sviću</i>

⁴³ NAZD, *Madrikula Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija*, Preko: “*Dasmo od naše bratovštine protu usve cekini 35 za tabernakul*” (bez oznake).

⁴⁴ NAZD, *Madrikula Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija*, Preko, 42: “*U Preku na 28 aprila 1805 / Dohodise li meni ozdol upisani kapitan Stipe Brixich ajutant Masina i Simina Hordov od godisch 70 incirka i Stipe Dorkin od godisch 50 koji ispovida da su dili u misto Norsin po zapovidi gospodina kolonela koji ispovidaju da su stavili signali dokle se moxe. Laurati za intradu učiniti sto je u berdu di ne moxe se laurati da se sluxi svas komun u ime derv mista Veli Norsin Mali Norsin s dvima berdima koj ispovidaju ozgora upisani da su kmeti kon se ? učinu intradu oko berda Norsina / Mate Lonçar od Bare / Simina Nixich od Bare / Frane Draxoijkim od tramuntane / Mate Luccin od mestrala / Od gerbina Pere Fabulich / Sime Marcelich od giuga / Stipe Markulin od giuga / Give Dunatov od levanta koj giest use najvisije ovi ozgora upisani osam hodiu bi poccesati sva tri berda. Komun nije kumentenat nego da sva berda di se ne moxe laurati da se sluxi s vas komun. / Od intrade potexu dohodak fratri svetoga Dominika od Zadra*” (bez oznake).

b. Braća svitovna – muškarci

+ bi brat kapitan Nikola Brižić	+ bi brat Gargo Mazić
+ bi brat Šimica Mazić	+ bi brat Gargo Dunatov
+ bi brat Ive Dunatov	+ bi brat Lovre Dorkin
+ bi brat Lovre Gregov	+ bi brat Ivica Sorić
+ bi brat Stipe Marcelić	+ bi brat Mio Jerolimov
+ bi brat Tome Milošev	+ bi brat Mio Košta
+ bi brat Gargo Stipanov	+ bi brat Šime Nižić kuz?
+ bi brat Šimica Uhoda	+ bi brat Ive Lucin
Bi brat Šime Kuštera	Bi brat Jakov Kuštera
+ bi brat Miško Hordov	+ bi brat Šime Fabulić
Bi brat Ante Jerolimov	Bi brat Jadre Dunatov
+ bi brat Mate Matacin	+ bi brat Šimica Nižić
Bi brat Šime Nižić Božin	+ bi brat Nikola Bacalia
+ bi brat Jakov Mazić stupa na sviću pokojnoga oca	+ bi brat Šime Nižić stari?
Bi brat Ante Fabulić Mate na misto oca	+ bi brat Stipe Fabulić
+ bi brat Jure Sorić + (prekriženo)	Bi brat Ive Bacalia
+ bi brat Mate Karšić?	Bi brat Stipe Košta stupa na sviću poko(jno)ga oca
+ bi brat Gargo Marcelić	Bi brat Mate Lončar
+ bi brat Mate Mazić	+ bi brat Mate Brižić
+ bi brat Gargo Ivin	+ bi brat Jure Kuštera
Bi brat Ive Nižić	Bi brat Mate Košta sta na sviću očevu
Bi brat Mate Sorić stupa na sviću poko(jno)ga oca	Bi brat Mate Marcelić stupa na sviću poko(jno)ga oca
Bi brat Šime Lončar	Bi brat Šime Martinov
+ bi brat Stipe Fabulić stupa na sviću poko(jno)ga oca	Bi brat Jure Mašina stupa na sviću poko(jno)ga oca
Bi brat Mate Sošić	+ bi brat Jure Mašina Antišin stupa na staru sviću
Bi brat Ive Sorić stupa na sviću poko(jno)ga Brata	+ bi brat Ive Zanov stupa na sviću pokojne žene
Bi brat Šime Matacin	Bi brat Jerko Hordov stupa na staru sviću poko(jno)ga brata
Bi brat Mateša Nižić stupa na staru sviću pokojnoga očuha?	Bi brat Gargo Košta stupa na sviću poko(jno)ga barbe
Bi brat Šime Ministrov stupa na sviću poko(jno)ga brata	Bi brat Jakov Hordov stupa na sviću pokojne matere
+ bi brat Ante Fabulić stupa na sviću poko(jno)ga oca	Bi brat Ante Mazić stupa na sviću poko(jno)ga strica
Bi brat Šime Zanov stupa na sviću po ocu	Bi brat Jure Fabulić stupa na sviću po(kojne) Luce
+ bi brat Antiša Kuštera stupa na sviću po bratu	+ bi brat Mate Martinov stupa na sviću po(kojnoga) barbe
Bi brat Tome Bacala stupa na sviću po(kojnoga) oca	Bi brat Šime Klarin stupa na sviću po(kojnoga) oca
+ Bi brat Nikola Brižić stupa na sviću	Bi brat Šime Sorić na sviću
Bi sestra Barica Valčića sta na sviću pok(ojnoga) muža (prekriženo)	Bi brat Ante Dunatov obeća bocu ula
Bi brat Gergo Fabulić stupa na sviću po(kojnoga) Ante	Bi brat Bože Uhoda
Bi brat Šime Gregov i obeća talir i plati	Bi brat Jure Uhoda stupa na sviću po(kojnoga) oca
+ Bi brat Filip Marcelić obeća taliri i plati	Bi brat Gergo Mazić obeća talir i sviću do li(bar):24
Bi brat Šime Sorić sin Matin obeća talir i plati	Bi brat Mate Lucin i obeća talir i verč ula i sviću
Bi brat Šime Lucin stupa na sviću očevu	Bi brat Jerko Fabulić talir, verč ula i sviću? Sve pla(ti)
Bi brat Stipe Grega kako i drugi	+ Bi brat Miho Lucin kako i drugi da talir
Bi brat Šime Dorkin obeća kako i drugi plati obit	Bi brat Jakov Jerolimov sta na sviću očevu
Bi brat Miho Sikirić sta na sviću očevu bocu ulja i sviću	Bi brat Šime Lucin sta na sviću očevu po(kojno)ga Mihe
+	

<i>Bi brat Mate Fabulić Moreto sta na sviću očevu da Fabulić po obita</i>	<i>Bi brat Šime Lucin Coto obeća kako i drugi da obit</i>
<i>Bi brat Jure Fabulić obeća talir i po?</i>	<i>Bi brat Nikola Nižić da talir</i>
<i>Bi brat Filip Mašina sta na sviću bratovu</i>	<i>Bi brat Jakov Babin sta na sviću žene</i>
<i>Bi brat Vicenco Fabulić stupi na sviću očevu</i>	<i>Bi brat Mate Nižić sta na sviću bratovu</i>
<i>Bi brat Miho Gregov sta na sviću očevu</i>	<i>Bi brat Ante Košta sta na sviću očevu</i>
<i>Bi brat Ante Stipanov sta na sviću očevu</i>	<i>Bi brat Ante Hordov sta na sviću očevu</i>
<i>Bi brat Jure Hordov sta na sviću očevu</i>	<i>Bi brat Gašpar Mašina sta na sviću očevu</i>
<i>Bi brat Jure Nižić sta na sviću očevu</i>	<i>Bi brat Jure Košta sta na sviću očevu</i>
<i>Bi brat Klarin sta na sviću očevu</i>	<i>Bi brat Jure Brižić sta na sviću očevu</i>
<i>Bi brat Pere Fabulić sta na sviću očevu</i>	<i>Bi brat Stipe Stipanov sta na sviću nane</i>
<i>Bi brat Šime Sikirich sta na sviću nane</i>	

c. Ženske

<i>+ Bi sestra Jele Hordova</i>	<i>Bi sestra Matija Dunatova</i>
<i>+ Bi sestra Kate Zanova</i>	<i>Bi sestra Stoše Sikirića</i>
<i>+ Bi sestra Kate Markulinova</i>	<i>+ Bi sestra Luce Fabulića</i>
<i>Bi sestra Barica iz Lazareta</i>	<i>Bi sestra Matia Fabulića stupi na sviću po(kojnoga) muža</i>
<i>Bi sestra Jerka Soričeva? stupi na sviću po(kojnoga) muža</i>	<i>Bi sestra Klara Nižića stupi na sviću po(kojnoga) oca</i>
<i>+ Bi sestra Matija Mazića stupi na sviću po(kojnoga) muža (prekriženo)</i>	<i>Bi sestra Mande Stipanova</i>
<i>Bi sestra Luce Stipanova</i>	<i>Bi sestra Barica Dunatova</i>
<i>Bi sestra Matia Bacalina</i>	<i>+ Bi sestra Barica Mazića sta na sviću po(kojnoga) muža</i>
<i>Bi sestra Jüstina Martinova</i>	<i>Bi sestra Kate Nižića stupi na sviću d(on) Jure?</i>
<i>Bi sestra Jüstina Marčelića stupi na sviću muževlevu</i>	<i>Bi sestra Matia Markulinova stupi na sviću muža</i>
<i>Bi sestra Matia Markulinova Kalka</i>	<i>Bi sestra Božica Sikirića stupi na sviću od nane</i>

Godine 1789. je *madrikulu* počeo pisati novi svećenik,⁴⁵ koji je uz izjavu u zapisniku o primopredaji *madrikule* počeo upisivati još neke dugove, *prijače i trošnje*. Nakon toga u ovu *madrikulu* nije bilo ništa zapisivano. Moguće je da je nakon 1803. godine otvorena nova *madrikula* ili se bratovština ugasila.

BRATOVŠTINA SVETOGA KRIŽA

Za ovu bratovštinu nije sačuvana *madrikula*, ali je spomenuta na jednom mjestu u onoj bratovštini Blažene Gospe od Luzarija: “1787 na marča na 10 da pišemo što dajemo protu za da ide po stine u Trogir dadosmo cikina 10 pet bratovštine Duš od Purgatoria a pet od svetoga Križa”.

⁴⁵ Lat. “Na 8 otopra 1789. / Primih *madrikulu* ja Mio Sorich po urdinu sue brache buduchi da prija vladarchie se gniome s. don G. N.”. Vjerojatno se radi o svećeniku Ivanu Nižiću (Giovanni Nizich) za koga je Cvitanović u svom članku napisao da je 1794. godine već bio mrtav (V. CVITANOVIĆ, “Prilog poznavanju kulturne povijesti na zadrskim otocima (Glagoljaši od XV. stoljeća do danas)”, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. VI-VII, Zagreb, 1960., 201 – 235.

ZAKLJUČAK

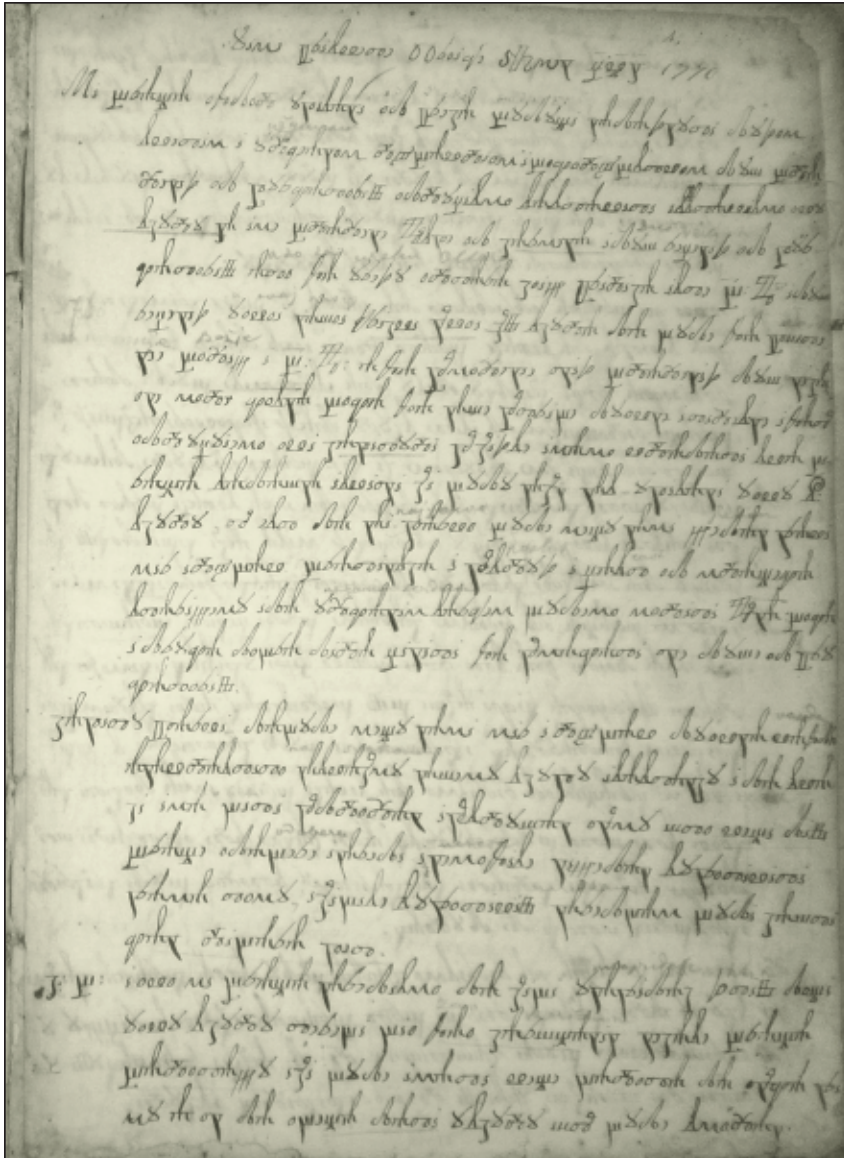
Na zadarskim otocima dokumentacija bratovština vodila se do 19. stoljeća na hrvatskom jeziku i to uglavnom kurzivnom glagoljicom, dok je nakon toga vođena na glagoljici i latinici, što je bio slučaj i u kodeksima svih mjesta na otoku Ugljanu (matične knjige, godari, *madrikule*, knjige računa, knjige duša, i ostalo). Za mjesto Preko su sačuvani sljedeći glagoljski kodeksi: glagoljska matica krštenih 1765. – 1827., glagoljska matica vjenčanih 1770. – 1826., glagoljska matica umrlih 1770. – 1827., glagoljska *madrikula* Duš od Purgatorija 1770. – 1819., glagoljski *kvateran* Gospe od Luzarija 1778. – 1845., te glagoljski godovnik prepisan 1790. godine.

Mjesto Preko pripadalo je do 1770. godine pod župu sv. Eufemije (Fume, Fumije) u Sutomiščici, tako da su se svi upisi rođenja, smrti i vjenčanja vodili u zajedničkim maticama za mjesta Preko, Poljanu i Sutomiščicu. Slična stvar se vjerojatno dogodila i s *madrikulama* i ostalim evidencijama ranijih bratovština. Mnogi Prečani su bili bratimi u bratovštinama Sutomiščice i Poljane, a *madrikule* koje su bile ranije pisane za bratovštinu Blažene Gospe od Luzarija u Preku i Sv. Križa zagubljene su zajedno sa svim ranijim kodeksima župe sv. Eufemije.

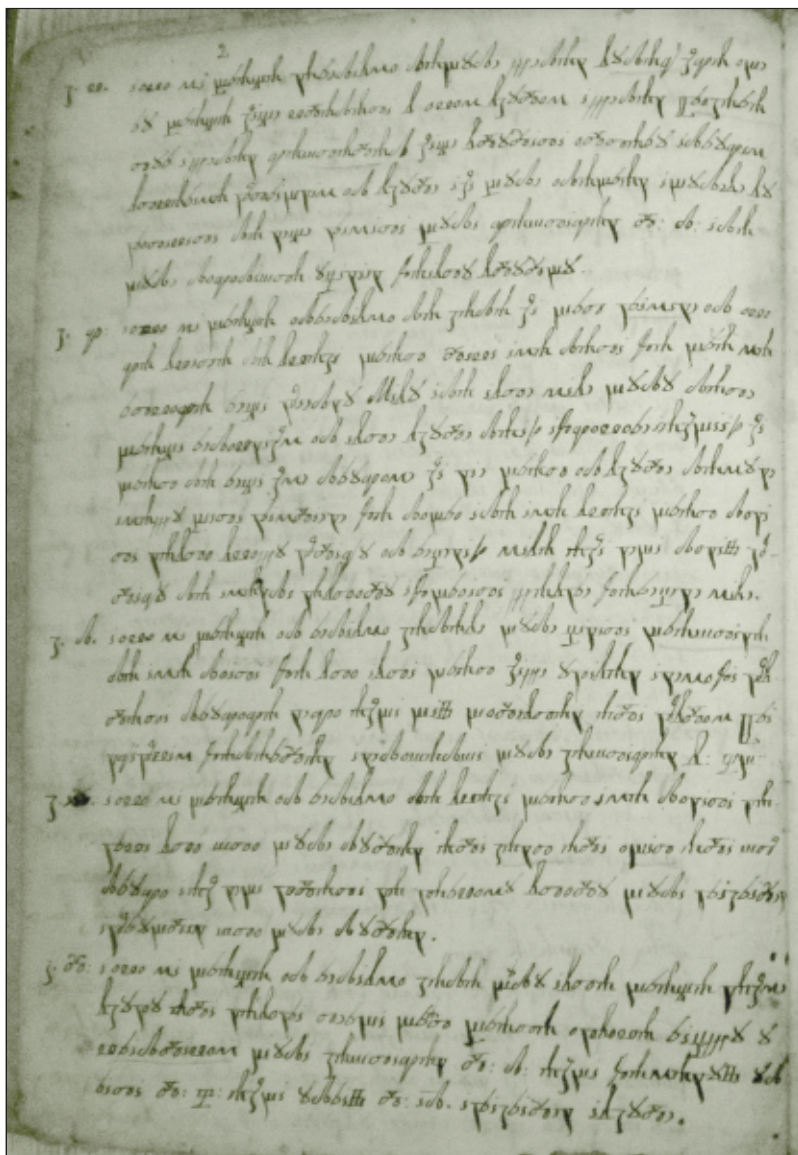
Ciljevi i zadatci ove bratovštine, kao uostalom i većine drugih bratovština ovog područja, odnosili su se na uređenje crkve i sela, njegovanje zajedništva među bratimima, pridržavanje pravila, pomaganje prilikom smrti bližnjega ili nekog od bratima, posuđivanje novca, zajedničko blagovanje, zajedničke javne radove u korist bratovštine i sela, nevrijeđanje i poštivanje druge braće. Kazne (*kaštige*) su plaćali oni koji nisu nazočili misama i sprovodima svoje umrle braće i sestara, koji za njih nisu davali mise (o čemu su morali imati dokaz u pisanom obliku – *police*), koji nisu sudjelovali sastancima, primopredajama računa, godišnjim skupštinama bratovštine i pri zajedničkim radovima, koji su vrijeđali bratima i koji nisu htjeli prihvatiti dužnost u upravi bratovštine na koju su izabrani.

Po svemu ovome vidimo kako su bratovštine igrale veliku ulogu u kulturnom, vjerskom, društvenom i ekonomskom razvoju mjesta, te u poboljšanju životnoga standarda ljudi. Zbog toga i postoje podatci da se veliki dio mještana učlanjivao odnosno želio biti članom bratovštine, a mnogi su bili bratimi u nekoliko bratovština istodobno.

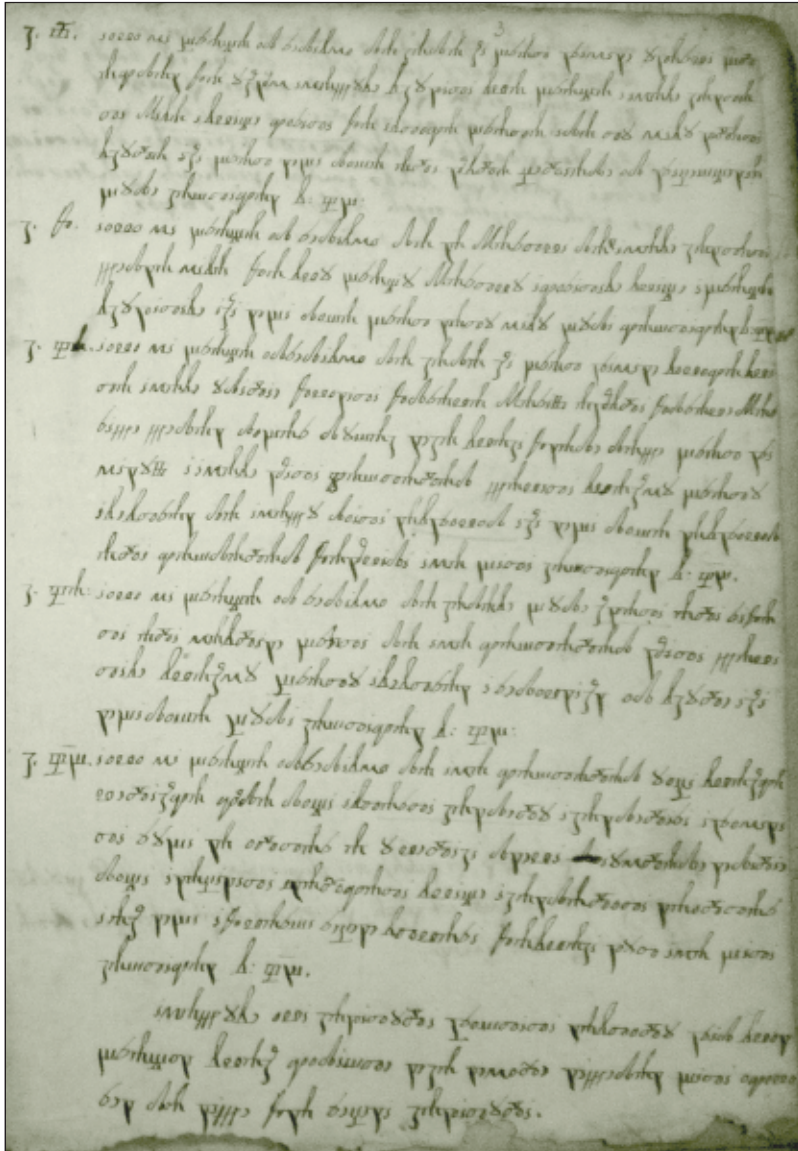
ILUSTRACIJE

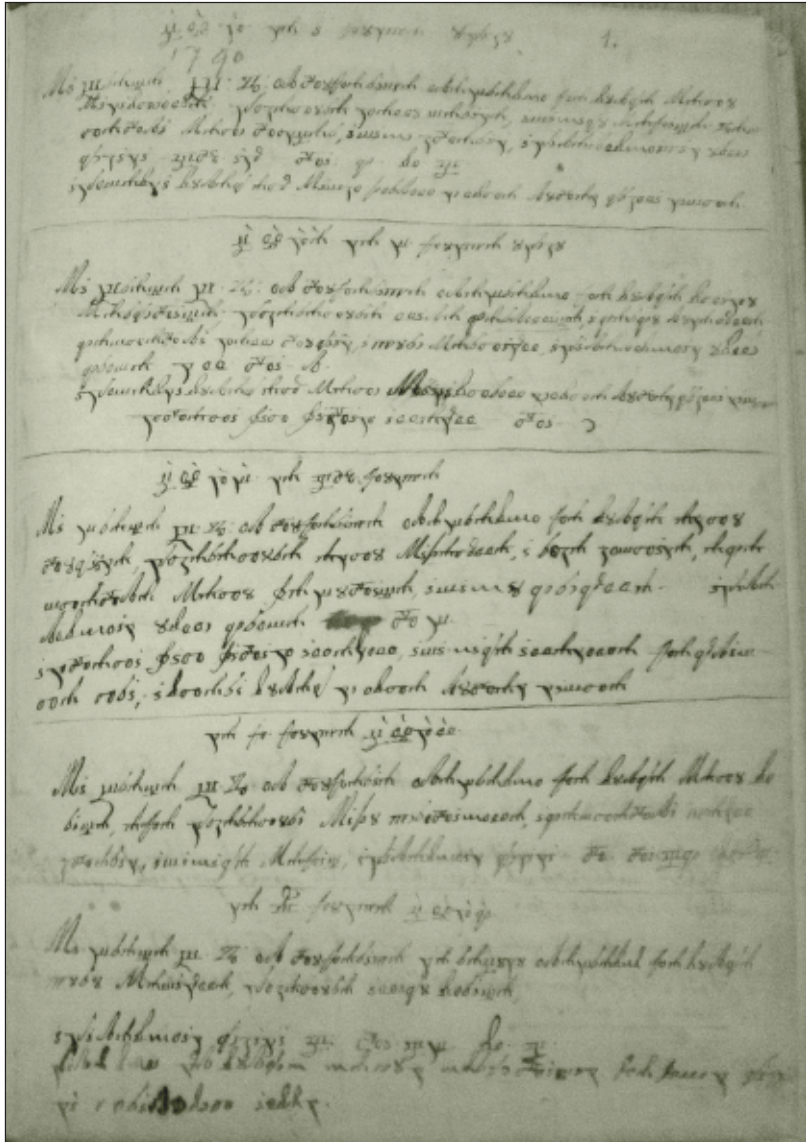
Sl. 1. Madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija,
Preko, kapituli (pravila), str. 1

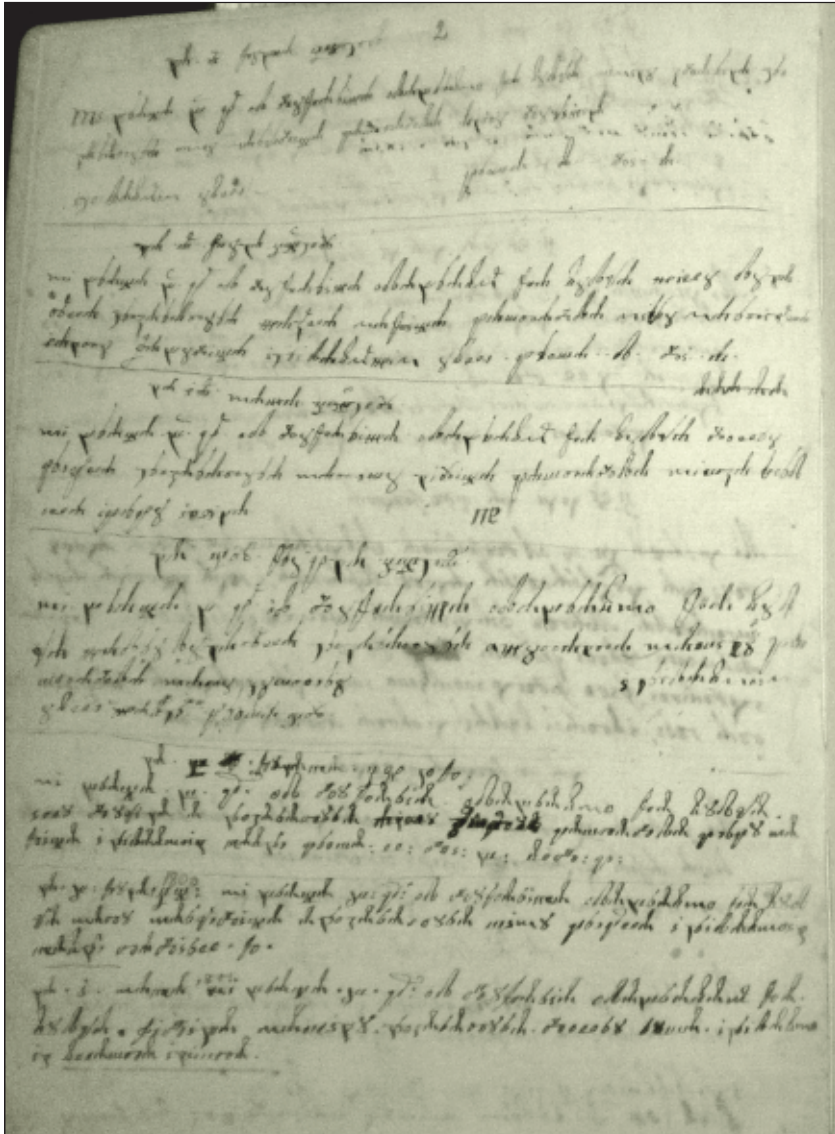
Sl. 2. Madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija, Preko, kapinuli (pravila), str. 2

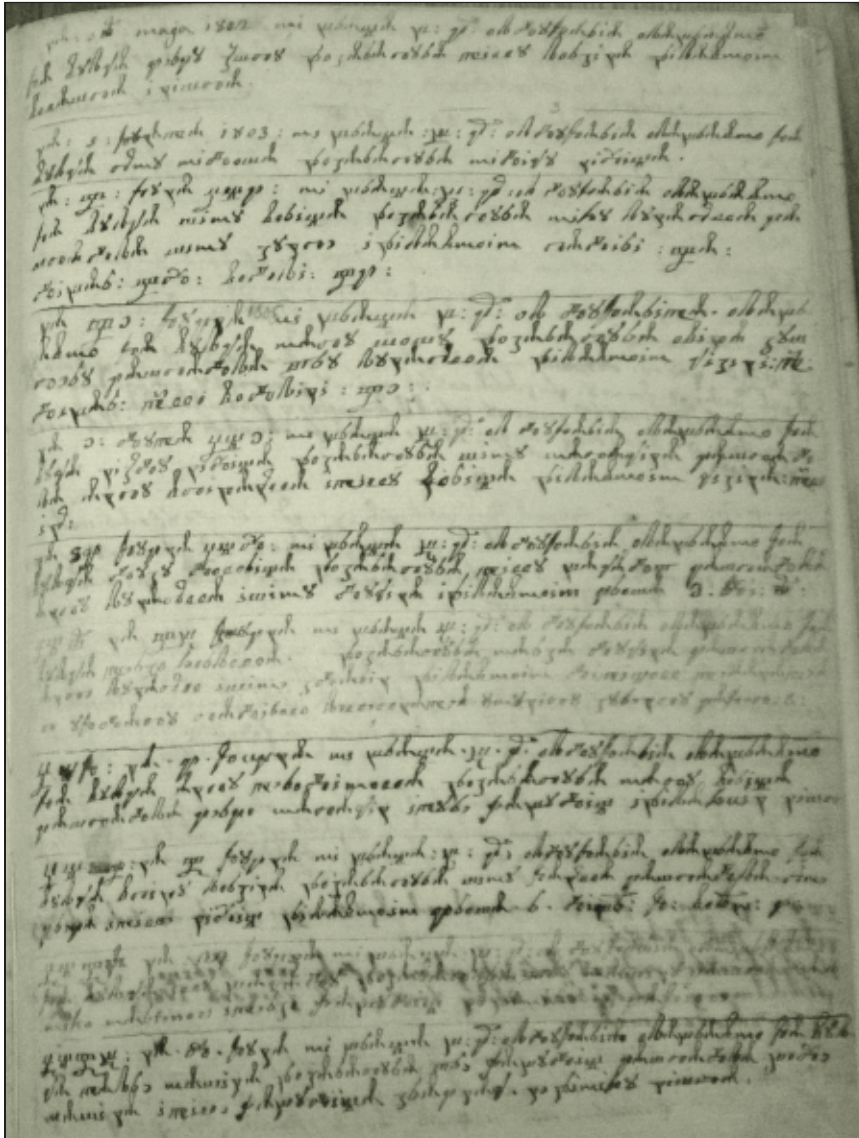
Sl. 3. Madrikula bratovštine Gospe od Karmena i Duš od Purgatorija, Preko, kapituli (pravila), str. 3

Sl. 4. Madrikula bratovštine Gospe od Luzarija,
Preko, zapisnici s godišnjih skupština, str. 1

Sl. 5. Madrikula bratovštine Gospe od Luzarija,
Preko, zapisnici s godišnjih skupština, str. 2

Sl. 6. Madrikula bratovštine Gospe od Luzarija,
Preko, zapisnici s godišnjih skupština, str. 3

Grozdana Franov-Živković

BROTHERHOODS OF THE PARISH OF THE BLESSED LADY OF ROSARY IN PREKO
ON THE ISLAND OF UGLJAN IN THE 18th AND 19th CENTURY

Summary

The village of Preko belonged to the Parish of St. Euphemia in Sutomišćica until 1770 when it became a separate parish. In the 18th century in the Parish of St. Euphemia there were the following brotherhoods: the Brotherhood of St. Euphemia in Sutomišćica called *Vela Skula*, the Brotherhood of the Body of Jesus (*Corpus Domini*), which had probably existed before the 18th century, the Brotherhood of Our Lady of Mount Carmen and the Souls of Purgatory from 1743 to 1821, the Brotherhood of the Holy Sacrament and the Brotherhood of St Joseph. In all these brotherhoods, the members were also the local people of Preko. In the area of Preko even earlier there existed the Brotherhood of Our Lady of the Rosary, whose members were mainly the locals from Preko and which was mentioned on a sheet of paper written in cursive Glagolitic.

From that brotherhood, a quaten (without *kapituli*) from 1778 to 1845 has been preserved. After the separation of the Parish of Preko from the Parish of Sutomišćica, the Brotherhood of Our Lady of Carmen and the Souls of Purgatory was established. The aims and tasks of these brotherhoods, like most other brotherhoods in the area, related to the tidying up of the Church and the village, fostering unity among the members, obeying the rules, assisting when a family member or any of the *bratimi* died, borrowing money, eating together, participating in communal public works to the benefit of the brotherhood and the village, not insulting each other and respecting the other brothers. Penalties were paid by those who did not attend masses and funerals of their deceased brothers and sisters, who did not give them the mass, who did not participate in meetings of the brotherhood, the delivery of bills and the annual meetings of the brotherhood, those who did not participate in communal works and those who insulted the other brothers and did not wish to accept the responsibility in the administration for which they were elected.

From all this we can see that these brotherhoods played a major role in the cultural, religious, social and economic development of the village as well as the improvement of the living standards of people. For this reason there is evidence that a large number of the local people joined and wanted to join the brotherhoods, and many of them were members of several brotherhoods at the same time.

Key words: Preko, island of Ugljan, brotherhoods, cursive Glagolitic, 18th – 19th c.